

EGYETEMES REGÉNYTÁR

**NYÁRI FELESÉG,
FÉRJEM NŐSÜL
ÉS EGYÉB ELBESZÉLÉSEK**

**IRTA
BERCZIK ÁRPÁD**

BUDAPEST, 1910
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-52-8 (online)
MEK-12871

TARTALOM

**Nyári feleség.
Férjem nősül.
Az új miniszter.
A szeszféreg.
Szakítás.
A smaragdgyűrű.
Lebontott ház.
Szent Antal.
Az új kalap.
A sóskafüredi ánglius.
Kricsi vizsgálója.
Miért nem készült el az opera?**

Nyári feleség.

A gyorsvonat Augsburgot elhagyta és München felé robog. Egyik vagon egyik fülkéjében hárman ülnek. A férj, aki a sarokban kötelességszerűleg alszik. A feleség, aki egy német regényben hol lapozgat, hol közönyösen kitekintget az ablakon. S a harmadik... egy középkori uriember, aki szemben ül s bár a Figaro legújabb számába temetkezik, mégis ráér közbe-közbe az ujság fölött egy-egy pillantással suhanni el ennivaló szemköztije fölött.

A nőcske és a harmadik a vasuti ismerkedések legelején látszanak lenni. A földérítő szolgálatot a férfi részéről apró figyelmek végzik, úgymint: egy lecsúszott kendő fölvétele, az ablakfüggöny bevonása, mikor a napfény alkalmatlannak mutatkozik... Mely előzékenységeket női részről futólagos s alig észrevehető fejbiccenések nyugtáznak.

Az ilyen figyelmek vasuti virágnyelven a tisztességes közeledés iránti vágyat jelentik; míg a viszonzások azt iparkodnak kifejezni, hogy ha a közeledés illő alakban történik, az esetleg nem fog visszautasításban részesülni.

A kedvező alkalom csakhamar kínálkozik.

A hölgy kezéből a könyv véletlenül, természetesen csakis véletlenül, lecsúszik s a figyelmes utitárs fölveszi s átadja.

Ezt a lovagias szolgálatot lehetetlen pusztá fejbólintással jutalmazni: az illem megköveteli, hogy szóval köszönjük meg.

- Danke!

Mi ez az egy szó: elismerés vagy fölhívás? Az utitárs ennek vette. S a társalgás megindul, szaggatottan, vontatottan, tartózkodással és hidegen holmi általánosságokkal. Meg is akad néha, mintha egyik fél sem akarná folytatni.

Mégis belehevülnek... maguk sem tudják, hogyan és pedig aránylag rövid idő alatt. Egyik sem intéz kérdéseket, mégis felelnek egymásnak. Önként, fölszólítás nélkül.

A férfi - anélkül, hogy a nő kíváncsi lett volna rá - elmondja, hogy ő ügyvéd Budapestről, egy kis körutat tett a Rajnán és Hollandiában s most ide lekerült.

Őszinteség nyíltságra kötelez, gondolhatta az ennivaló nőcske és az utitárs egy negyed óra múlva tudomásával bírt minden hasznos tudnivalónak, úgymint, hogy bécsi születés, férje gyáros Lembergben, nászutazáson voltak s hazafelé iparkodnak.

S míg ők egymásnak e bizalmaskodásokkal kedveskednek, a férj alszik, békésen, csendesen, mint egy kis csecsemő, kinek fogalma sincs a házasságtörésről. Alszik-alszik, sőt helyelközzel megnyugtatólag horkant is egyet és fölébredés nélkül átfordul a másik oldalra, mely műveleteket a feleség egy-egy bájos, édes mosollyal kísér.

Amely mosolynak jelentése: ugy-e, jó férj, kényelmes férj, ugy-e, derék férj? Ha már most így alszik, képzeld el, kedves utitárs: hogy fog aludni tíz-húsz év múlva.

A mosoly visszfénye letűkrözik a férfi arcán: imádom férjét és ha fejedelem volnék, azonnal mellére tűzném a nagy keresztet... pour le mérite.

Kicsibe múlik, hogy mindketten bele nem fognak egy bölcsődalba:

Csucu... csicsi!
Aludj kicsi!
Aludjál csöndesen,
Ne zavarja álmodat
Semmisem...
Csicsi... csicsike!

Szonda Ákos úr... már be is mutatta magát név szerint... kiválóképp meg volt elégedve a helyzettel, nyilvánvaló volt előtte, hogy egy kaland - egy igen érdekes kaland küszöbén állna, ha a körülmények kedveznének.

Meg is kockáztatott holmi célzásfélét arról, hogy kellemes úti ismeretségeket milyen gyorsan szokott a mindennapi élet prózája szétszakítani. Halkan dobta oda ezeket a megjegyzéseket, nehogy az esetleg csak szunyókáló férj valamit megneszeljen, de az alvónak arcán elömlő derült nyugalom világosan arra vallott, hogy soha férj nyugodtabb nem lehetett, mint Govalski úr. (Már a nevét is kikottyantotta az asszonyka.) Hogyis ne volna az ember nyugodt a mézeshetekben? Ha akkor sem... hát mikor? Hat heti házasság után... (Ezt is elárulta a menyecske!)

Derék asszonyka, jókor kezdi: még sokra viheti. Milyen kár, hogy Lemberg nem külváros Budapestnek! Körülbelül ezek a gondolatok rajzoltak az ügyvéd fejében, amikor a derék férj egy rövid horkantás után hirtelen fölnyitotta szemét.

A férjet csöppet sem lepi meg a feleség ismeretsége, sőt lengyel szívének teljes hevével fogadja a magyar új barátot. Negyedóra múlva már vígan konyakoznak apró kis gyűszű-poharakból, melyek az itallal együtt a lengyel férj kézitáskájából kerültek ki. Szonda úr az ifjú nászutazókra és szerelmi házasságokra iszik. Govalski lelkesen koccint. Mert az ő házasságuk csakugyan szerelmi házasság, ugy-e, Irénke? Irén a legbájosabb negédességgel erősíti meg ezt az állítást, miközben egy oldalpillantással Szonda felé vág hamiskásan, kacéran.

Állomásról-állomásra szorosabbá válik a magyar-lengyel barátság. Münchenbe érve, már el volt döntve, hogy pár napot együtt töltenek a bajor fővárosban és hogy ugyanabba a fogadóba szállnak. A *Négy évszakban* véletlenül éppen szomszédos szobákat is kaptak közbenső ajtóval, melynek kulcsát Szonda természetesen a lengyelnek adta át.

Az ügyvéd úr már több ízben járt Münchenben, de soha sem találta olyan élvezetes városnak, mint most. Színház, kirándulás, séta, délelőtti sörözés a Hofbräu-ban egymást váltogatták! Milyen mámorosan édes: idegenben ismeretlenül így kószálni egy aranyos, kis hölgyecskével a karján... aki a más felesége. Akit a férje ránk bíz... majdnem ránk köt korlátlan bizalommal.

Már első este megkötötték a tegező barátságot. Magyar, lengyel két egytestvér... tartja a lengyel közmondás.

- Igazán örülök... végtelenül boldog vagyok, hogy rád akadtam, kedves Ákos. Ha te nem vagy, szegény Irénke igen elúnta volna magát... mert én bizony el vagyok itt foglalva... több üzlettel... De te lesz oly szíves és majd elkísérgeted?

Az ügyvéd ragyogott... míg Irénke lesütötte a szemét... Mégis halkan odavetette:

- De Tóni... a világ... az emberek...

- Ugyan ki ismer minket Münchenben! - kacagott Govalski. - Legfőlebb azt fogják gondolni, hogy Ákos a férjed és irigyelni fogják...

Irénke még egy gyöngye tiltakozást eresztett meg.

- Jobban vigyázhatnál reám.

- Ki vigyázhatna asszonyra, ha ő nem vigyáz magára? Meg kell ezt is tanulnod.

Úgy is lett.

Kettesben kellett járniok és Szondát az a szerencse érte, hogy a férj maga dobta nyakába a feleségét. Aminek eleinte örvendett, azt lassanként furcsának kezdte találni, sőt a rémület tüneteit is észlelhette magán. Mit akar vele ez a férj s főleg a menyecske, aki immár komoly húrokat penget.

- Meg vagyok sértve. Férjem nem szeret. Bizalma bántó! Mintha meg akarna tőlem szabadulni. Ó! az én álmaim! Ön nem cselekednék így, nemde? Ön féltene.

Harmadnap elhatározta, hogy véget vet ennek a céltalan viszonyoknak még csírájában. Mielőtt a becsülete bármire kötelezné. Egy úti ismeretség, egy mulékony kaland kedvére lett volna, de a menyecske percről-percre szerelmesebb lesz belé és a jövőre szóló célzások egymást érik...

- Nem válhatunk el ilyen hamar! Ugy-e, nem hagy el többé? Mindig, mindig együtt maradunk.

Szonda adja a meghatottat és borús képpel felel, hogy sajnálja, de el kell utaznia. Tovább nem időzhet Münchenben. Szabadsága lejárt, irodája várja, sürgető levelet kapott.

Irén szemében könnyek csillogtak.

- Menjen hát, menjen. Én nem állok útjába.

Sóhajtva bocsátja el Szondát, ki siet málháját rendbe hozni. Még az éjjeli gyorsal elrepül a bajor fővárosból, ahol tüzesebb a szerelem, mint amilyenre számított.

Aztán lehevert a pamlagra. Még egy kis boltozgatás volt tervbe véve, de nem volt már semmi kedve ehhez a mulatsághoz.

Méláztából gyöngye kopogás riasztja föl, a közbenső ajtón.

- Szomszéd úr, egy szóra... nem vagyok alkalmatlan?

S Irénke már a szobában terem.

Szonda úr fölugrik...

- Nagyságos asszony... parancsol?

Irén föl van öltözve útiásan, kezében a táska.

- Vigyen el, magával megyek.

Soha ügyvéd nagyobb zavarban nem volt, mint most Szonda úr.

- Istenem... gondolja meg... mit szól majd a férje?

- Nagyon szeret?

Mit lehet erre felelni?

- Kétségkívül imádom... de nem akarok botrányt...

- Attól ne tartson... Botrány nem lesz, - nyugtatja meg a menyecske.

S most teljesen lehull a lepel az úti kalandról... Halkan, de igen halkan és szégyenkezve, de igen szégyenkezve vallomást tesz... Hogy ő feleség ugyan, de nem törvényes, csak úti feleség, akit az öreg Govalski magával vitt egy kis kényeztetésre... Foglalkozására színinövendék s mert a párisi színházakat akarta tanulmányozni, elfogadta a hízelgő meghívást. Házassági szerződése Salzburgig kötelezi, s mivel közel vannak az osztrák határhoz, ő csakhamar fölszabadul, különben is úti férjének nincs kifogása, hogy újabb szerződésre lépjen.

Szonda meg volt lepve, de nem valami kellemesen. Az érdekes kaland mivé vált. Valóságos feleség helyett úti feleség!

- Angyalkám... ez ki van zárva... tökéletesen.

Irén nem tudja megérteni.

- S vajjon miért? Hiszen tetszem önnek.

- Mert házas ember vagyok és a feleségemmel holnapután találkozom Bécsben, a Brisztolszállóban.

Irén méltatlankodó lelkének összes fölháborodását rázudítja az ügyvédre: maga házas?... És ezt eltitkolta?... Szégyelje magát! De ilyenek vagytok ti, magyarok egytől-egyig: szélhámosok. Megértettél? Szélhámosok!

És sírásba tört ki.

- Miattad estem el szerencsémről.

- Miféle szerencsétől?

Irén izgatottan futkosott föl és alá a szobában...

- Így jár a becsületesség! Az ember sohase legyen tisztességes! De én azt gondoltam, le vagyok kötelezve... Aztán te nekem jobban tetszettél... mert a másik öreg volt...

- A másik?

- Igen, a másik!

És előmutat egy angol levelet, melyet tegnap reggel kapott. A levélben egy amerikai nábob, aki szintén a szállóban lakik... neki ajánlatot tesz. Ő visszautasította s a nábob elutazott. Pedig milyen gyöngéd nábob volt ez a nábob; a tisztításra az ajtó elé esténként kitett cipőcskéibe reggelenként mindig egy-egy szál olyan piros szegfűt talált Irénke bedugva, amelyet a nábob gomblyukában szokott viselni.

Zokogva lép az ablakhoz.

- Most mit csináljak, haszontalan? Ha Angliában volnék, bepörölnék kártérítés végett... Soha többé nem hallgatok a szívemre... De ne hidd, hogy megmenekülsz, neked kötelezettségeid vannak...

- Picikém... hallgass meg...

- A szívem... a szívem... csoda, hogy meg nem szakad... már másodszor járok így... Pedig anyám váltig intett... Utolsó szava is az volt halálos ágyán... mert én árva vagyok ám!... utolsó szava az volt: fiam, ne hallgass a szívedre!

Szonda belátja, hogy valami kártérítés nélkül nem menekül meg a hínárból. Ki akarja tapogatni igényeit. Óvatosan, tapintatosan. Irén elszörnyed, minek nézi őt ez a magyar? A szeme közé dobja zsebkendőjét. A kérlelés sem használ... Végre nagynehezen megállapodnak. Pénzt nem vállal semmi áron, csak egy kis emléket fogadna el.

- Hisz úgy szerettelek, nyomorult s olyan boldoggá tettelek volna... Nem is tudod, mit vesztettél bennem.

És utána veti:

- Kérdezd meg Govalskit.

Emlék... emlék. De mi legyen az emlék? Szondának eszébe jut egy kétezerfrankos mellcsatt, mellyel a feleségét akarta meglepni.

Irén megvizsgálja műértőleg és... szerencsére elfogadja.

- Isten neki!

S az ablakon kinézve... fölkiált.

- A nábob... a nábob... most száll autójába... Még nem késő.

Úgy kihajolt az ablakon, hogy Szonda már megijedt.

- Irén, ki ne essél.

De célt ért, az amerikai észrevette...

Irén leintett neki... aztán hirtelen megfordult, egy búcsúcsókot (az elsőt és utolsót) nyomott Szonda arcába és kifutott.

Pár perc múlva az autóban ült és a portásnak oda kiáltotta: Podgyászomat küldje a férjem címére utánam Párisba, a Kontinentálba.

Aztán föltűzte a mellcsattot és fölnézett az ablakra - Szondára! A gyorsfutó egyet kürtölt és Irénke elrepült a nábobbal.

Férjem nősül.

- Egy elvált asszony emlékeiből. -

Tehát bizonyos! Augusztus 5-én lesz az esküvője! Hogy lehet augusztusban esküdni, a legmelegebb hónapban! Ennek az embernek kisiklott az esze, mióta elváltunk. Míg velem volt, míg én vezettem - tudta, mit cselekszik!

Azóta vége - vége! Lejtőre jutott és csak bukdácsolni tud - gurulni... gurulni!...

Augusztusra tűzte ki az esküvőjét - a másikkal! Szegény asszony - előre is sajnállak és legkevesbbé sem irigyellek azért az árnyékban húsfokos boldogságért.

Bezzeg mi! - Mikor mi esküdtünk ezelőtt tíz esztendővel! - Mi májusban esküdtünk, mert nekem volt izlésem és kijelentettem, hogy vagy stílszerűen csináljuk vagy sehogy se...

Ő helybenhagyólag bólintott és kedvesen mosolygott... jaj, beh kedvesen tudott még akkor mosolyogni a kötnivaló!... és azt felelte: nem bánom, cica! (Ó! azt a cicát milyen stílszerűn tudta kiejteni.)

És májusban esküdtünk meg 16-án, esti hat órakor a budapesti szeminárium házi kápolnájában, - mely valósággal áradt a virágözöntől és bódult az illattól...

Szólt az orgona... a kápolnán végigömlött Mendelssohn Szentivánéji álmának esküvői indulója... gratuláltak mindenfelől... ott volt a mi társaságunk - és a fél város... Mert hát ez a mi esküvőnk eseményszámba ment és a kelengyémről hetekig beszéltek... Aztán ahogy én festettem... a koszorúval (mirtus, igazi mirtus!)... meg a brüsszeli csipkefátyollal... S ahogy a menet a Kossuth Lajos-utcán végigvonult a Gentry-ig... gyönyörű verőfényes időben... a járókelők sorfala közt, az látványszámba ment... Aztán az ebéd... a felköszöntők... a kedv... a vendégkoszorú négy kegyelmessel, tizenkét méltósággal... Ilyen esküvőért érdemes férjhez menni és ámbár azóta alaposan kiábrándultam és meggyőződtem róla, hogy ez az úr kiállhatatlan ember, akivel nem lehet megférti és hogy a természetünk végképp elüt egymástól - mégse sajnálom, hogy hozzámentem, olyan szép volt az esküvőnk!...

Az az augusztusi esküvő... az ugyan árnyéka se lesz a miénknek... A mirtuskoszoru nem szerepelhet... Asszony... özvegyasszony... és kálvinista... Rideg kálvin-téri esküvő lesz... párja a polgárinak! Egyáltalán föl nem foghatom, a protestánsok miért kívánják meg az egyházi áldást - abban az ő fehérre meszelt, józanul rideg templomukban - az ő józanul rideg papjukkal... az ő minden szertartás nélküli rideg józanságukkal.

„Szorosan családi körben” fogják megülni... Meghiszem, hogy nem is ülhetik meg másképpen - a társadalmi háttér teljesen fog hiányozni... Az én mélyen tisztelt utódomat Budapesten a macska sem ismeri - csak a Krisztinavárosban van egypár pugris ismerőse... A nagypapája még kalapos volt...

Sokért nem adnám, ha kihámozhatnám, hogy tulajdonképp miért veszi el az a boldogtalan ember ezt a semmiterepítést? Talán hogy engem megbosszantsen - hogy megmutassa nekem: milyen legény ő a csárdában... Istenem! ilyen csárdában nem nehéz legénykedni! - Ezt a feleséget megkapni, az nem nagy művelet!... Vett volna el olyat, aki különb nálamnál... Hisz ennek még a lába se „mondja”... pedig a nyomorultnak ez volt a különlegessége... a pici láb... meg a boka... Ha el akartam szédíteni, csak az aranypillangós papucsom hegyét kellett kidugni... A férfiak... ó, a férfiak... egy ilyen égimeszelőért tudott elhagyni engem. - Valóságos létra, akit csak folytatásokban lehet végignézni... Ezért hagyott el engem, aki olyan formás

vagyok. - Ideges voltam?... no már ideges se lehessen az asszony? Ne tegyetek idegessé és nem leszünk idegesek. A mostani - hallom - egy tál kocsonya... halkocsonya.

Egyébiránt az nagy orcátlanság attól az embertől, hogy azt meri hirdetni, mintha ő hagyott volna el - holott én adtam ki neki az utat... Ha meg akartam volna tartani a kedvest, beh könnyű lett volna megtenni... de attól fogva, hogy a jellemébe beláttam... elfordultam tőle. Az a fogpiszkálása... s ahogy a kést, villát fogta... meg ahogy a bajsztát rágta... meg ezer hasonló modortalanság... Lehet ilyen emberrel békességesben élni? - És ahogy magához akart idomítani... Mintha engem nevelni lehetne... A magasabb iskolához csak éppen az ostor hiányzott... Minden - de minden összefogott, hogy szétmenjünk... Meg is lett és én nagy - igen nagy öröömre megszabadultam tőle...

Első boldog napja házasságunknak az volt, amikor a válást kimondták... Áldott szabadságlevél, hogy összeváltunk!... De ha tudtam volna, hogy mi lesz a következménye és hogy ő meg fog házasodni, talán nem váltam volna el... Nem butaság az, hogy az elvált férjnek szabad megnősülni? Aki már egyszer bebizonyította, hogy nem válik be, még egy-két - esetleg három feleséget megbővíthessen? Ó törvényhozási hiányosság; igazságügyi feledékenység! A férj boldog legyen (már úgy ahogy - a maga módja szerint), a feleség meg csak magában gubbaszkodjék... mint az árva veréb? - És száraz kortyveléssel töltse özvegységét?

Minap láttam őket az utcán karonfogva - tüntetőleg vezette végig a Koronaherceg-utcán! Hogy a társadalomnak bemutassa! Kovicsnéval akadtam össze a főposta előtt - megállottunk és elcsevegtünk... Egyszerre fölmerülnek a Szerviták felől... Kovicsné látja meg... „Te, Lujza!... ott jönnek, ha ki akarod kerülni...”

- Nem én: szeretem a vasuti összeütközéseket! - mondom nyugodtan!

De nem volt merszük - átkerültek a másik oldalra... és úgy tettek, mintha nem vennének észre... holmi kirakatszempléletek és fejfelfordítások mögé rejtőzködve...

Én nem bujkálok...

Egyenesen és merőn vettem rájuk egy fényszóró tekintetet, tetőtől-talpig végigcsóvázva becses utódomat... Most láttam először közről - színről-színre.

Mondhatom: rosszabb a hírénel... Külömbet szemelhetett volna ki... Az az úr már csöppet sem érdekel - de nekem meghagyta a törvény a nevét és ő kelme meggondolhatta volna, mivel tartozik nekem! - Hiszen én is a nevét viselem; lesz Horváthné Nr. 1., Horváthné Nr. 2., majd össze fognak tévesztetni és ha a Nr. 2. egy szörnykalapot visel, a Nr. 1. lesz izléstelen.

Kovicsné meg is jegyezte: - Hova tette ez az ember a szemét!

Én csak annyit feleltem:

- A régi ruháimat majd ráhagyom - ő elviselheti ujaknak.

Holnap lesz az esküvő... Elutazhattam volna, aminthogy Bártfára küld az orvosom, de Tekla meghítt a Svábhegyre, nyaralójába és én pár napra megvendégláttatom magamat, hogy azon melegében megtudhassam a külsőségeket. Hiszen csakis ezekről lehet szó... A belsőségek... Uramfia! azok csöppet sem érdekelnek - amint hogy ezt az urat a válás kimondása óta végképpen kijelentettem az én bejelentőmből... De Tekla fölszólítás nélkül fölkínálta magát, hogy ő elmegy az úgynevezett esküvőre és bár én kérve kértem, ne fárassza magát, - mégis csak elment és kedveskedett nekem a legujabbakkal...

Úgy történt, ahogy elképzeltem, sőt valamivel még amúgyabban. A nép hosszú uszálya - távolléttel tündökölt. Az én multbelim minden családi segédlet nélkül kelt össze az ő jövődöbelijével... Egy-két budai néni és bácsi alakja szerepelt mindösszesen s a násznagyságok is ezekből verődtek össze...

Közönség?

A fő- és székváros lakossága évről-évre emelkedőben van, de a nagy esküvőnek társadalmi jelentősége iránt, úgylátszik, igen csekély számmal érdeklődött. Egypár lehetetlen személyiség, kinek polgári állása, öltözete szerint inkább az alsó százezer, mint a felső tízezer soraiban keresendő.

Hát kellett ez annak az urnak?... Aki olyan hányiveti pökhendi, foghegyről beszélő, felhőhorzsoló vala hajdanában? Aki úgy hajolt le hozzám, mintha legalább tízemeletes bérház volna! Egy kis társadalmi keret mégse ártott volna ehhez a nagy ünnepséghez! Mit tetszik gondolni a tisztelt uraságnak?

Tekla aztán leírta a toaletteket is... Halálra kacagtuk magunkat ezeken a toaletteken! Az már első tekintetre látszott, hogy egyik se került ki Faludy műterméből - de még a párisi Worth vagy a bécsi Jungmann se járultak hozzá... udvari estére egyik se lett volna való.

Az én mélyen tisztelt utódomon (aki - hallom - azzal hanceg, hogy nálamnál két évvel fiatalabb!) kávébarna selyemruha suhogott... Kávébarna... Mért nem findzsaszínü vagy kannaszínü? Kétségtelenül mély értelme volt annak, hogy ezen a nagy napján kávésan barnállott az Isten színe előtt? Talán azt akarta jelképezni, hogy kávé nélkül nincs valódi boldogság, vagy amely nő hű a kávéjához, hű marad a férjéhez is, vagy, hogy jobb a hatórai kávé az ötórai teánál... El vagyok ámulva ez asszonynak nagy elméjén, mely még ilyen jelentéktelen apróságra is bele tudja vinni egész lényét... Hát még milyen jelentősége lehet a cipője színének vagy... hm!... a harisnyakötőjének... Honny soít, qui mal y pense!

De a legmulatságosabb a kalapja volt a jó asszonynak! Mondd meg, milyen a kalapod s én megmondom, ki vagy! A kalap a nő lelke... Szegény, jó asszony, ne kívánd, hogy a lelkedet a kalapodról ítéljem meg... Vannak merész, kacér, hamiskás, szelid, méla, derült kalapok... és vannak álmos, unalmas, semmitmondó, szálnalmas kalapok...

Nyugodtan alhatol, ó boldog férj, amely feleség ilyen kalapban esküszik - azt nem kell féltened. Engem - mindig - féltettél, de volt is az én kalapjaimon féltetni való...

Aki azonban ilyen kalapot visel, azt joggal kérhetném: miért visel kalapot és nem hálósipkát?

Egyáltalán izléstelen minden ezen az eseten... még az is, hogy nem mennek el nászutazni... Mi sem mentünk el..., de az más volt... az én időmben nem volt egy első feleség a városban... De én itt vagyok és nekem az igen alkalmatlan és kényelmetlen, hogy ők is itt vannak - most. - Sokkal egyszerűbb lett volna - ha elutaztak volna és én nem gondoltam volna rájuk... Vagy fogadott volna más lakást, vagy a régi lakást rendezte volna el másképp - vagy legalább cserélte volna föl a hálósobát, de hogy mindent meghagyjon a régi állapotjában és egyszerűen csak az asszonyt cserélni föl... bevinni az előbbinek helyébe az utóbbit... tisztelt uram, engedje meg - ez bizony cinizmus...

Ezzel a gondolattal aludtam el - azaz, hogy nem aludtam el, mert nem tudtam elaludni. - Elöttem állt minden - a régi lakásban az én időmből... És furánál-furább gondolatok kezdtek a fejemben rajzani és akárhogy behunytam a szememet... nem tudtam megszabadulni bizonyos képektől, alakoktól, melyek elémbe tolakodtak... ostoba szinességgel - orcátlan hűséggel...

- Hess... hess!... El - el... nem akarok semmire se gondolni - semmit se látni... Öleljen meg akárkit az az úr - csókoljon meg... mi közöm hozzá...

Könyvet... könyvet... Próbálok olvasni... az se megy sehogyse... Másutt és máson jár az eszem... egész máson...

Eloltom a villanyt!... Még rosszabb... A sötétség olyan termékeny... fölgyujtom a lángot megint... De az se használ... Sötétben a képek... világosan a gondolatok nem hagynak

nyugtót... Tűrhetetlen, bosszantó!... Ha ezt sejtettem volna... ha elgondolhattam volna, hogy ez még hatással lehet rám, vagy elutaztam volna... vagy én mentem volna férjhez előbb... Hadd ette volna őt a méreg, ne tudott volna ő aludni - bosszantották volna őt ezek az ostoba gondolatok és képek.

Hisz volna nekem kihez menjek... Az a jó, derék, becsületes Barát Frici... Magam se tudom, miért nem mentem hozzá... Olyan boldog volna, ha megkapna... De én azt tartottam, hogy ha mi asszonyok két-három férfit kivonunk a forgalomból - hogyan kapjanak férjet a szegény leányok? Meg kellene törvényileg szabni, hogy tekintettel a leányokra - nehogy azokon igazságtalanság essék meg - egy asszonynak csak egy férfihoz van joga...

De most belátom, hogy nem tehetünk róla, - ha a férfiak (ők tudják, miért), jobban keresnek minket, mint a leányokat... - Én magam nem változtathatom meg sem a világrendet, sem a közizlést nem irányíthatom másfelé...

Kínáltam ennek az én jó, hű Lacimnak mindenféle haju és szemü és termetü és lábu leányokat... Azért ő mégis mindig híven bekopogtat hetenként háromszor, délután pontban öt órakor és meghatón leüli a maga harmadfél óráját. S ha félnyolckor fölkel és azt susogom: „már elmegy”! - úgy fölragyog az arca és szemérmetesen visszasusogja: „ha megengedi... még maradhatok!”...

S egy ilyen embert tagadok meg magamtól csupa számárságból - meg hát egy kis elveskedésből - hogy hát szebb a szabadság...

...Ah! megint!... Hát nem fogok reggelig alhatni? Örökké és mindörökké fognak ezek a gondolatok bántani? Pfü! beh meleg is van ebben a szobában...

Már két óra... Szemtelenség!...

Ah! de hiszen van még veronal a világon. Attól elalszom csalhatatlanul...

Ide veled, édes veronal...

De holnap meghallgatom Fricit...

Az új miniszter.

Vagyonban van ingó és ingatlan, de miniszteri tárcákban ingatlanság nem létezik. Egy parlamenti fuvallatra a legingatlanabbnak látszó szék is elkezd inogni, rengeni, míg összeomlik és lebukfencezik a lomtár feneketlen mélyébe, a többi piros karszékek kacatja közé.

Nagy Félix, egyik legnagyobb tárcának birlalója is érzi egy idő óta azokat a bizonyos tüneteket, melyeket válsági sirályoknak lehetne nevezni. Ott röpködnek a még síma vizek fölött, de az időjelzők kiolvassák röpködésükből azt, ami következni fog, s amiről a folyosókon, a szerkesztőségekben s a miniszteri irodákban már régóta folyik a suttogás-buttogás. A miniszter legközvetlenebb közelében indul az meg rendesen - az ő hivatalos családjában, az elnökségben, mely a kegyelmes urat naponként színről-színre láthatja és eszerint legkönnyebben és leghamarabb leolvashatja arcáról a kilátásokat.

Nagy Félix elnöki osztálytanácsosa, Kankalin Tibor a legjobb szimatu bürokrata... minden bukást legalább egy félévvel előre megorront, úgy hogy idejében át tud nyergelni.

És Kankalin Tibor egy idő óta nagyon rejtélyes képeket vág... Ennek hatása csakhamar meglátszik az egész minisztériumon...

Nagy Félix értéke ennek következtében leszállt a lyukas mogyoró becsértékére. Némelyik egy vasat, mások egy fületlen gombot sem adnának érte. A klerikális érzelmeik az utolsó kenetet is ráadják. Akik mellőzötteknek érezték magukat, kegyetlen bírálói a bukó rendszernek... „Hál’ Isten! Valahára! Valódi megváltás. Gyenge fráter volt, aki nem is érdemel különbsort...”

Mások még óvatosak... Nem lehet tudni... Miniszterekben is vannak tetszhalottak... Az előre látó tisztviselő higgyen a föltámadásban és fogja be a száját. Akárhány efajta kegyelmes ki volt már terítve és egyszerre csak lepattant a szent Mihály lováról!

Nagy Félix még nem mondott le magáról, legalább nem mutatja. Keringnek, zúgnak, füttyülnek, sivítanak a válsághírek a füle körül... ő gavallérosan tartja magát. Soha méltóságosabban, derültebben miniszter nem ült a siralomházban, mint ő. Nyugodtan intézkedik... bár közben közbe potyogtatja a célzásokat utódjáról.

- Ezt már csak utódomra bízom!

- Nem akarok utódomnak elébe vágni!

- Ezt az ügydarabot tegyék félre majd utódom számára...

A házban a jövő héten kezdődik a költségvetésnek tárgyalása. Nem hiszi senki, hogy Nagy Félix a végét megérje... De a parlamenti szélrózsa szeszélyes. És Nagy Félixnél is fordulat áll be hirtelen... A költségvetési nagy beszéde váratlanul jól sikerült. A pártban a hangulat hirtelen átcsap. Ez az ember még életrevaló, talán kiheveri.

És Nagy Félix talpra áll... Mikor a nagy beszéd után a hivatalba jött, sugárzó arccal vetette le felsőkabátját és igen jó kedvvel fogadta az elnöki titkár szerencsekívánatait...

- Talán elővehetjük most kegyelmes uram azt a pár félretett ügydarabot, - pedzette a tanácsos, aki ezzel a villantóval akart bevilágítani a kegyelmes kebel aknájába.

És Nagy Félix csakugyan nem utasítja vissza az ajánlatot.

- No nem bánom, - tegye az asztalomra, majd beléjük tekintek...

Ahogy ennek híre megy, a miniszteri összes személyzet arckifejezése átmódosul. Még a kapuson is meglátszott, mikor a lépcsőn lejövvő kegyelmes előtt kalapot emelt, hogy megrendült bizalma visszatérőben van. Horvát osztálytanácsos, a minisztérium kegyetlen szókimon-dója... kijelenti kereken, hogy Nagy Félix „még sem olyan nagy számár”, amilyennek hitte.

Három álló napig a légsúlymérő szépre mutat, sőt egy félnapig a „száraz” felé közeledik,... de már negyednap holmi légnyomások jelentkeznek, melyek következtében éjszakon úgy mint délen, keleten úgy mint nyugaton szél és csapadék várható.

Hatodnap aztán... minden szép kilátás és remény elpárolog.

S a minisztérium egén megjelenik már az utód... a már kijelölt, megnevezett utód égi jegye...

Nagy Félixnek Kiss Félix lesz az utódja...

Megkezdődik a távozó miniszter Kálváriája. Amikor még be kell járnia, bár szívesebben maradna otthon és még intézkednie kell, mert az utód kinevezve nincs. Még értekezik a miniszterelnökkel, a párt nagyfejűivel, az ellenzékkel és szűr alatt a sajtóval; közbe föl-föl-rándul Bécsbe és tárgyal a közös miniszterekkel és megismerkedik az osztrák kollegákkal és jelentkezik a kabinetirodában...

Hosszu órák, kivárhatalatlan napok a távozóra, aki bejár ugyan, de csak mint hazajáró lélek, önmagának a szelleme. A fehér lepedő olyan jól illenék rá. Legalább akkor érthető volna, miért néznek rá a minisztériumban olyan félősen, zavartan, mint valami rémjelenségre. Szedd össze magad Nagy Félix, vedd elő bölcseséged teljes házi készletét... Meg is teszi, be-bejár, mintha semmi se történt volna és rendet csinál íróasztalán! A távozó minisztereknek ez az utolsó teendője. A nagy takarítás. Végignézi a még megmaradt leveleket, összetépi, kosárba dobja, mialatt közbe-közbe még egyszer belenéz hol egyikbe... hol másikba... Hogy áradoz-nak az ő nagy hivatásáról, és hogy zengedeznek az ő tehetségéről ékesnél ékesebben! Szegény Nagy Félix! soha se fogsz te többé ilyen ragyogó címekkel díszeskedni... Nyakadba akasztják a Nagy Lipót és aztán lefeküdhetsz az elhasznált államférfiak mauzoleumába...

Az ajtónálló belép nesztelenül és mintha a kegyelmes úrból olvasna... nem szólal meg, hogy ne zavarja elmélkedéseiben... Várja, míg ő majd föltekint és megpillantja...

- Mit akar István?

István ajtónállói diszkrécióval felel:

- Kaba Józsefné ő nagysága van itt s egy fontos ügyben kívánna még kihallgatást nyerni... Én váltig állítottam, hogy a kegyelmes úr már nem intézkedik... de a nagyságos asszony mégis...

A kegyelmes úr belevág.

- Bocsássa be...

S a szemrevaló menyecske belép... s mihelyt magukra maradnak, egész otthoniasan, minden teketória nélkül veti magát egy karosszékbe és fősóhaj: „Hát csakugyan?...”

- Bizony csakugyan, - felel fakó mosollyal Félix.

- Csak legalább még tavaszig maradt volna kegyelmes uram!... Most majd nem adnak rám semmit.

Nagy Félix biztatná, de a hölgyecske folytatja.

- Ostoba ország! Hülye parlament! Buta párt! Ilyen embert ejteni el, mint maga édes kegyikém!

- Szerencsére vannak még nagy államférfiaink dugaszban... utódom Kiss Félix...

- Soha... soha! Hogy én arra mosolyogjak, aki magát megbuktatta. Azt ő kelme nem éri meg! Mindenki el fogja magát hagyni... csak én nem!

És meggyőződéssel, melegséggel utána vetette:

- A maga rendszere a legkülönb volt, melyet Magyarország valaha látott.

És pici kezét az íróasztalon át a kegyelmes felé nyújtja...

Egy megilletődött szorítás a válasz.

Kabáné elérzékenyül. Könnyek a szemében, könnyek a hangjában.

- Sohase fogom elfelejteni a maga rezsimjét.

A méla, igaz bánat gyászmadara suhant át a szobán. Szünet állt be, átmeneti szünet. A gyászmadár kirepült az ablakon s egy másik madár szárnycsattogása hallatszik: a mindennapi, a közönséges élet követelményeit jelképező madáré!

- Ne ítéljen meg édes kegyikém! Mindig magára fogok gondolni... mindig... mindig... De az embernek élni kell... S ha az én embereim nem kapják meg a megbízatást... hát akkor egy szegény özvegyasszony, amilyen én vagyok... hogy öltözködjék tisztességesen és tarthassa fenn családját?

A kegyelmes úr utánoszhatta volna Julius Cézárt és tógáját fejére vonva, fölkiálthatott volna: Te is fiam, Brutus? De ő excellenciája be van oltva az érzelgősség ellen és jól tudja, hogy távozó miniszterek kedvesei szívesen jegyeztetik magukat elő az utódoknál.

- Világosabban, édeském!

Kabáné érzi a helyzet sikamlósságát.

- Tudom, nagyot... szinte lehetetlent kérek magától, édes kegyikém! De tán elősegíti jövőmet a multért, a multunkért. Hisz azért maga nem vesz el engem! Én örökké a magáé maradok.

Lágyan, szemérmetesen csengtek a szavak...

A kegyelmes úr a mérő-önt beledobta az asszonyszív legmélyébe.

- Tulajdonképpen, mit akar?

- De megígéri, ugye, hogy nem haragszik meg... Hát én csak arra kérném, ha nem fáj magának... és ha megteheti... de csak úgy, ha nem esik neheze, hogy hát szóljon egy jó szót érdekemben az új kegyelmesnek.

Nagy Félix egy kis nyilalást érzett a szíve táján, mintha tűvel belé szurtak volna, mert... mi tagadás benne, ez a kis asszonyka befészkelte magát egy kicsit nála, de ő ügyelt arra, hogy le ne csusszék a méltósága lejtőjén. És mosolyogva válaszolt.

- Szívesen bogaram, de aligha veszi hasznát.

A bájos asszonyka nem bánja...

- Én mindenféle rendszerbe bele tudom magamat találni... Mert alkalmazkodó vagyok!... Nem csoda, aki már négy minisztert látott...

Egy kis keserűség mégis csak kitört Nagy Félixből...

- Az utód arravaló, hogy mindenkit mellőzzön, akit az előd pártolt és mindent lerontson, amit alkotott.

- Csak bízsa rám kegyikém, - kacag Kabáné, - az ember legyen mindenre elkészülve s én el is készültem mindenre. Csak annyit ejtsen el, hogy működésemmel meg volt elégedve.

Ahogy ő ezeket elcsicseregte, haragudni se lehetett rá... Nagy Félix se vette zokon, kezét adott... „Fölösleges az ajánlat, kis bogaram! Ajánlani fogod te magadat.”

Pár nap múlva megadták Nagy Félixnek a végtisztességet. Nem volt éppen elsőrangú temetés... de elég tisztességes...

A sajtó kő helyett kiméletesen rögöt dobott sírjára, egy hasznos közepszerűség dombjára, mint aki nem hagy ugyan maga után nyomot, de valamiképp mégis csak betöltötte helyét.

A legf. kézirat „érdemes és buzgó szolgálatokról” emlékezett meg...

A hivatalos búcsúzás a személyzettől szerdán tizenegy órakor ment végbe... Az államtitkár épp oly meghatottan búcsúztatta a távozót tizenegy órakor, mint amily meghatottan tizenkét órakor az érkezőt üdvözölte.

A régi miniszter megköszönte a tisztviselői kar buzgó támogatását, az új miniszter viszont kikérte önfeláldozó támogatásukat. A távozó biztosította a személyzetet, hogy a körükben töltött évek legkellemesebb emlékei közé fognak tartozni. Az új miniszter viszont biztosította, hogy igazságos lesz és méltányolni fogja szorgalmukat.

Félegykor a személyzet széteszlott az irodákba és találgatásokba bocsátkozott, vajjon milyenek lesznek az új rendszer alatt az előmeneteli kilátások és mindenki törte a fejét, hogy kivel ajánltassa be magát az új gazdának.

Az új miniszter pedig rögtön hozzálátott programjának megvalósításához. Ő nem titkolta soha, hogy Nagy Félix tevékenysége felől igen kicsinylőleg vélekedik és hogy teljesen új eszméi és tervei vannak.

Amit rögtön ki is mutatott azzal a nagyjelentőségű ténnyel, hogy hivatalát új alapon rendezte be. Ugyanis dolgozószobájának Nagy Félix fogadószobáját választotta, bár ez nagyságánál fogva inkább való volt fogadóteremnek, de Kiss Félix ezzel is jelezni akarta, hogy új korszak derült hazánkra.

Az új korszak földerültét még fényesebben emelte ki azzal a második és igen lényeges rendelkezésével, hogy szobáját és fogadótermét újra bebutoroztatta.

- Majd rendelünk új butorokat!

- Ezek tavaly készültek, - célozgatott finoman a titkár... De a kegyelmes nem értette meg...

- Ki nem állhatom a bőrbutorot.

Hogy ez fölösleges pénz-pocsékolás... ki gondolna arra, mikor egy új miniszter meg akarja mutatni, hogy minden pontban új programot akar nyújtani...

Örüljön az ország, hogy pénzét ilyen hasznos beruházásokra fordítják.

Különben is új miniszternek elnéznek mindenféle baklövést vagy ostobaságot körülbelül egy évig azon a címen, hogy még nem tanult bele tárcájába. S az új miniszterek rendszerint bőségesen élnek is ezzel az elnézéssel, sőt néha túl is lépik, amennyiben még a második évben is követnek el olyan ostobaságokat, amelyek csak az első évben lettek volna helyükön...

Kiss Félix további merész újításaiban sem ismert megállapodást.

Tovább haladt megkezdett útján.

Megváltoztatta a kihallgatások napját.

Nagy Félix szerdán fogadott.

Kiss Félix csütörtökre helyezte át a napot.

Hogy ilyen új korszak csakis új emberekkel képzelhető, ehhez még logika se kell.

A régi kegyeltek sutba kerülnek.

Új alakok merülnek föl.

Mindenki gyanus Kiss Félix szemében, akire Nagy Félix kegyének csak egy sugara is esett... Az áthelyezések egymást követik... Legelső sorban az elnöki iroda személyzetét fejelte meg... Kankalin Tibor ágaskodott, kapálózott... Most az egyszer nem tudott az új nyeregbe idejekorán felszökni.

Kibukott az összes személyzet nagy ujjongása közben, mert már nagyon is megmelegedett a helyén és erősen érezte mindenki vel elnöki mindenhatóságát. Az emberek után az aktákra került az új korszak sora... Amit vissza lehetett szívni, visszaszívatik... Ami lefújható, lefuvatik...

Következik az első általános kihallgatása...

A jelentkezők névsorában az új miniszter Kába Józsefné nevét is olvassa...

Erről hallott már Kiss Félix és a kezét dörzsölte örömeiben, hogy majd most befütyül az ő tisztelt elődjének.

A kis Kabánénak... népiesen szólva... egy adag kitoló kásával fog szolgálni...

Miniszter tervez, asszony végez!

Ahogy belibben az asszonyka... Kiss Félix nézetei első látra elődjének legalább ez egy programponjtára nézve rögtön szint váltanak.

- A régi kegyelmes úr mindig pártolt. Talán, excellenciád se fog elejteni.

És Kiss Félix csakugyan nem hajthatatlan. Tessék helyet foglalni! Az asszonyka kényelmesen elhelyezkedik az ismert karszékbén... A miniszter érdeklődik ügyei iránt... Sajnálja, hogy általános kihallgatás lévén, nem foglalkozhatik kimerítőbben velök... De majd jöjjön el máskor... legközelebb... külön kihallgatásra!...

A feketeszemű asszonyka igen meg van elégedve a kihallgatás eredményével...

A legbájosabb mosollyal suhan végig a kérvényezők sorai közt...

Az ajtónálló a sugárzó arcraól leolvassa a helyzetet.

És oda sug mosolyogva: „Nagyságos asszony!”

- Nos mit akar István?

- Az új miniszter mindent fölforgatott, amit a régi kegyelmes úr hátra hagyott... úgy látom... csak egyet tartott meg...

Kabáné jókedvében öt forint borraalót adott Istvánnak...

A szeszfereg.

Didike a mult hét szerdáján akarta magát ötödizben megöngyilkolni. Mikor legelőször gondolt arra, hogy meg kell válnia az élettől, mert férje nem veszi meg azt az új kalapot, melyet a kirakatban meglátott, kiült az erkélyre - mezitláb, azaz hogy piros selyem-papucsban, de harisnya nélkül. El volt szánva, hogy addig marad ott ülve, míg halálosan meg nem hül. Férje azonban közben hazajött és észrevéve Didikéje szörnyű elhatározását, eleinte szép szerével iparkodott vele az erkélyen elfoglalt állás - helyesebben - üléspontját elhagyni, azután némi szelid erőszak kifejtésével huzta volna vissza a szobába, de Didi a leghatározottabban kijelentette: Ne bánts, meg akarok halni... igen... igen, meg fogok halni...

És összeszorítva ajkait, görcsösen belekapaszkodott a vasrácsba, úgy hogy e kedves, gyöngéd teremtet, mint mondani szokás - hat ökörrrel, vagy választékosabban kifejezve - 162 lóerővel se lehetett volna elvonszolni.

Hang Péter miniszteri tanácsos, a bájos, édes Didikének boldog és irigyelt férje, belátta csakhamar, hogy bár a második emeleten laknak, az utca mégis észreveheti a családi dulakodást s kezdte szép szóra fogni.

- Angyalom... angyalom... meghülsz...

- Hisz épp azt akarom... Tüdőgyuladást fogok kapni s az azután többbe kerül annál a rongyos kalapnál...

A méltóságos úr egyet, de nagyot sóhajtott, azután megadta magát:

- Nem bánom hát, gyere be... megkapod azt a kalapot, csak gyere már be.

A kis dacos azonban nem állt olyan könnyen rá... Hogy ő elhatározta magát... most már késő... késő!... Tetszett volna azt a kalapot előbb megvenni. Neki ez a kalap egyáltalán nem is kell, csak a halál - a fekete, sötét halál...

Egy jó kis félórába került, míg a méltóságos úr a kis méltóságát még egy pár aranyporos cipő engedménye árán visszaszállíthatta a szobába.

Miből a miniszteri tanácsos úr okulhatott és megtanulhatta volna, hogy ha az ember másodszor házasodik meg és 25 év korkülönbség fényűzését engedi meg magának, legtanácsosabb nem kényszeríteni a kis aranyos feleséget öngyilkosságokra, hanem kiolvasni minden kívánságát a szeméből, a két nevető, ragyogó kis piszkos szeméből és örülni, hogy valamivel kielégítheti úgy is szerény kívánságait.

Mert Didike ugyancsak szerény, de milyen s ha senki, ő erről szilárdan meg van győződve és maga sem érti, hogy bár otthon a jó szülei s azután az életben is mindenki mindig kényeztette, babusgatta, még se finnyásodott el. Ó, csöppet sem! S ha férje - aki egy csökönyös bürokrata és már unalmas az ő dörgedelmeivel a protekcióság meg korrumpáltság ellen - el nem ismeri édes kis Didikéje szerénységét és nem zarándokol el naponként Szent Antal oltárához, hálát adni, hogy a jó Isten ilyen egyetlen feleséggel áldotta meg, akkor ezzel a mulasztással fölötte csúf világításba helyezkedik a méltóságos úr... Úgy bizony! Valaki - aki másodszor házasodik... és ilyen feleséget kap... az becsülje meg magát és ne vaskalaposkodjék, hogy így, meg úgy, - addig nyujtózkodjunk, míg a takaró ér; hivatalnoknál első és fő a becsület... a tisztaság... a jó hír... S több efféle közhely...

Mert ez volt ám Hang Péter vesszőparipája... no, meg a felesége is... A becsületét szerette és féltette, a feleségét is... s a kettő közt hanyatott csónakhoz hasonlított. Ha az asszony kezdett kiugrani a hámból, meghúzta a gyeplőt... de egy-egy öngyilkossági kísérlet után megint

helyreállt a házirend... Mert habár ezek a kísérletek nem voltak mindig veszedelmesek (egyszer virszinia-szivarok elszívásával akart végetvetni életének, máskor magát az éhhalált találta legcélszerűbbnek oly módon, hogy délben csak egy fogást fogyasztott el három helyett, stb.), de látta, hogy a kis méltósága végképp elszánt egy teremtés, s ha ma csak mókázik az öngyilkossággal - a fölfortyanás egy hevületében nem lehet tudni, - mire vetemednék...

Azért nagy aggodalmak lepték meg már télen Hang Péter urat, tapasztalván, hogy az ő Didi-kéje január elseje óta vaskövetkezetességgel Osztendéről példálózik, mindenkinél Osztendéről kérdezősködik és mindenfelé híresztelgeti, hogy a jövő tél elé tengeri fürdő (értse Osztende) nélkül nem merne menni.

A férj eleinte a hallgatást szokta leghelyesebb taktikának gondolni abban a hitben (mondjuk ki: tévhitben, álhitben), hogy majd belefárad, ha meggyőződik róla, hogy a visszhang elmarad. Hang Péter azonban ez egyszer nagyon csalódott a kis aranyosban, mert ha valaki ezen a nagy világon el volt tökéelve valamire, a kis aranyos volt most eltökélve, hogy vagy Osztende vagy megöli magát ötödször is... S aki tudja, hogy Sessler Kálmánná az idén négy hetet töltött Osztendében, de még egy-két heti körutat is tett Németországban, az fejet fog hajtani a kis aranyos előtt. Sessler Kálmán ugyanis csak osztálytanácsos a Hang Péter csoportjában, mégis minduntalan hozzájuttatja a feleségét olyan élvezetekhez, amilyenekről a kis aranyos nem is álmodik... Hozzájuttatja ingyen, vagy legalább igen jutányosan oly módon, hogy az állammal fizetteti meg a költségeket.

Csak hogy Sessler Kálmán ügyes ember, tudja, mitől haldoklik a légy... és mindent, de mindent kijár magának. Ritka, hogy ki ne járjon magának kisebb vagy nagyobb hivatalos kiküldetést vagy éppenséggel tanulmányutat... S arra - mint jó férj - a feleségét is mindig magával szokta vinni... Hang Péter a főnöke... neki százszorta több jogcíme volna a külföldi tanulmányutakra, mint alattasának... de ha valaki nem „mozog”, ha valaki nem jár „utána”, annak kopik az álla és néznie kell, hogy kaparintják el mások előle a „legjobb falatokat”...

- Megbocsáss édes Didike... de hát ismered elveimet... Mindenki nyuzza az államot... Senki se törődik az állam érdekével... csak a magáéval... Én ezen a gazdálkodáson el vagyok szörnyülködve... Kárhoztatom és eszerint részt se kérhetek belőle... Arra, hogy a nyarat elosztendézzük - nincs pénzem... arra meg, hogy magamnak holmi fölösleges megbízatást kikunyoráljak - nincs pofám...

Ezzel a kifakadással torkolta le a méltóságos úr a kis méltósága követelőzését, mikor már sehogy se térhetett ki előle...

A kis aranyos magánkívül volt méltó haragjában...

- Hát elment az eszed? Te akarod megmenteni az állami egyensúlyt. Van annak már úgyis elég adóssága. Egypár millió ide vagy oda! Ne légy kivétel! Mikor úgyis mindenki az államot nyuzza.

- Akinek jelleme és gerince van, nem teszi, - volt Hang Péter önérzetes válasza...

A kis aranyos fitymálólag félrehuzza a száját.

- Jellem... gerinc... A jellemek koplalnak és éhenhalnak... Mit nekem a jellem... Meg a gerinc... Nézd Kovácsékat... milyen remekül élnek... Mert az ura nem jellem és egyáltalán nem gerinces jellem... Hanem van az államtól ingyen lakása... vannak különböző pótlékai s ahol valami hivatalos kiküldetés van - azt ő zsebre vágja.

Hang Péter - akárhogy forrott benne - nyugodtan felelt.

- Tönkre is menne az ország, ha csupa Kovácsokból állana... Akik csak szipolyozni tudnak... Akiknek a kormányzat fejőstehenök... Akik nem gondolják meg, hogy a közpénzzel is úgy kell bánni, mintha sajátunk volna... mert a közpénz szegény emberek véres verejtéke...

- Péter, Péter, irgalom... A frázisok idegessé tesznek... Azután mintha mindezeket már hallottam volna... De engem nem fogsz megváltoztatni... Miért legyek én különb és jobb a többinél? Ha mások lesznek a tej fölét, miért érjem be én a savóval?

- Mert tisztességes ember vagyok. Ugyan Didikém, tudnál te egy férfit becsülni, aki nem tisztességes?

Ez a fogas kérdés azonban egyáltalán nem hozta zavarba a kis aranyost.

- Hogyne tudnék. Persze, hogy tudnék! Nagyon is tudnék! Föltéve, hogy jó dolgom volna mellette!

Hang Péter tiltakozott:

- Nem igaz, Didike... ez lehetetlen... nem mondasz igazat...

- Kérdezd meg Horvát építész feleségét, nem becsüli-e az urát, amiért az becsapta az államot és a legujabb építkezésén legalább kétszázezer forintot nyert? Azt fogja felelni: dehogy nem becsülöm, hisz azóta fogatot tart... Még egy ilyen zsiros üzlet és autót veszünk! Azután még jobban fogom becsülni!

Hang Péter el van keseredve.

- Asszonyfilozófia, asszonyfölfogás!

- Csalódom, Péterkém! Nemcsak asszonyok gondolkoznak így, ez mai napság minden okos ember nézete. Aki bírja - marja! Ha nem én zsebelek - zsebel más és még ki is kacag, hogy életterlen vagyok. És ez másutt is így van, Péterkém! Pénz a jelszó - pénz - pénz! Aki tud pénzt csinálni, az boldogul, aki nem tud, annak kopik az álla...

- Elég, elég! Nem akarok ezekről az elvekről többet hallani! Didike... nem voltál te mindig ilyen... más voltál egészen... Elrontott a sok rossz példa! És nem ismered az életet! Láttad volna ma is, hogy egy szegény irodatisztnek, akinek három gyermeke van - és beteg a felesége, megtagadtak negyven koronát kellő fedezet híján. De ugyanakkor egy talpnyaló ficsurnak évi 1200 forint pótlékot engedelmestek, hogy legyen mit elkártyáznia! Didikém, ha ezt a gazdálkodást és idétlen pocskolást látnád, te is másképp beszélnél.

- Most nem ez a kérdés, Péter, hanem hogy lesz-e Osztende, vagy nem!

- Mondtam már... a pénz...

- S én is mondtam... küldesd ki magadat.

- Amíg a mostani államtitkárunk van, úgyse kapnék, még ha meg is feszülnék! Mert az a gyomrából utál...

- Nem marad ő sokáig... édes Péter... Lejárta magát... Már utódját is emlegetik... Haraszi Kálmánt.

Erre a névre Hang Péter föllobbant...

- Attól meg még úgyse kérnék semmit.

- S vajjon miért nem? Mert valamikor a szépet tette nekem! Ó, te puritán... Annál inkább kellene ezt az összeköttetést fölhasználnod... Igazán... te nem vagy élelmes... csöppet se vagy élelmes.

- Eltaláltad, ilyen értelemben csakugyan nem vagyok élelmes. De nem is kell nekem az ilyenfajta élelmesség!

És otthagytá a feleségét, aki csodálkozva nézett utána és nem értette, hogy mi lelte az urát. Hat év óta házasság, de eddig csak ő - a kis aranyos - csinált családi jeleneteket, még pedig mindig kitűnő sikerrel. Most először csinál jelenetet az ura... és ellenáll... és nem tágít és otthagytá magában búsulni!

Csak hogy Didike nem búsul... Egy percre se! ő csak mérgeződni szokott s azt se sokáig. Valamit a falhoz vagy a földre csap... és vége... kifújta magát... Most is úgy cselekedett... piros selyem-papucsát a falhoz csapta... és férje után csak ezt kiáltotta:

- Hálátlan! Azért mégis elmegyek Osztrákba...! - Azután elővette a kezitükrét... megigazította a haját... egy kicsit berizsporozta a kis pofikáját és még egyszer a tükörbe nézve, meglátszott rajta, hogy magával teljesen meg van elégedve...

Egy negyedóra múlva dudolva ment le a lépcsőn és könnyedén egy gumikerekübe szökött...

Egy hónap múlva kinevezték az új államtitkár. Ugyanazt, akinek nevére Hang Péter úgy fölfortyant. S mikor az új államtitkár az általános tisztelés után az előadókat sorra fogadta, Hang Pétert külön megkérte, - végtelen előzékenységgel és barátsággal, - hogy világosítsa föl némely szakkérdésekről, melyek az államtitkár igen érdekelni látszottak.

Hang Péter meg is tette s az államtitkár figyelmesen hallgatta, rendkívül figyelmesen... És közbe-közbe biccentett a fejével helyeslőleg... s mikor a szeszféreg elterjedéséről beszélt, az államtitkár úgy a foga közt morogta: hm! hm! ezt a kérdést tanulmányozni kellene... hm! hm! volt már valaki kiküldve ennek a szeszféregnek tanulmányozására?...

Hang Péter megnyugtatta, hogy senki se volt még kiküldve... de nem is mutatkozik szükségnek, a külföldön se tudnak ez új csapás ellen védekezni.

- Megbocsáss barátom... megbocsáss... de tudtommal kivált Belgiumban érdekes tapasztalatokat lehetne gyűjteni.

- Belgiumban? - kérdi csodálkozva Hang Péter...

- Belgiumban... - nyugtatta meg az államtitkár, - csakugyan Belgiumban. Egyébiránt erről még fogunk csevegni... Úgy van, barátom... Erről fogunk még csevegni!

És legédesebb mosollyal s a legmelegebb kézszorítással vált el a tanácsostól, aki egész úton hazamenet töprengett a szeszférgen. Mit bántja az államtitkár annyira a szeszféreg kérdése?

Egy hét múlva a miniszter hivatja Hang Pétert és elmondja neki, hogy mint az államtitkártól értesül, a tanácsos úr rendkívül érdeklődik a legujabban mutatkozó szeszféreg kiirtásának kérdése iránt, aminek ő (már mint a kegyelmes úr) nagyon örvend, mert ő is (már mint a kegyelmes úr) tart attól, hogy be fogják hurcolni...

Hang Péter szeretett volna belevágni, hogy őt a szeszféreg egyáltalán nem érdekli, de a miniszter élénk előadását megszakítani nem tartotta illőnek...

- Úgy van, barátom... úgy van... mi mindig el szoktunk késni... a megelőző intézkedésekről meg szoktunk feledkezni, pedig a kiirtás utólag sokkal drágább és fárasztóbb multság a megelőzésnél... azért megbíznám méltóságodat, hogy az óvóintézkedéseket tanulmányozni szíveskedjék Belgiumban. Amire, hogy alaposan végezhesse ezt a tanulmányutat és (tette hozzá mosolyogva) egy kis szabadságot is élvezhessen a tenger partján... két hónapi szabadságot adok...

Hang Péternek nagy kedve volna azt a kérdést vetni föl, hogy a miniszter épp ezt a kérdést tartja-e fontosnak, nem talál-e égetőbb, sürgősebb kérdéseket szakmájában, amire költeni kellene? De nem kérdezett semmit sem... Mert hirtelen tisztába jött a szeszféreg kérdésének jelentőségével s azzal, hogy miféle szél és honnan fujta ide hirtelen ezt a szeszféreget...

Elfogadta hát a kiküldetést és a legderültebb kedvvel, mely alatt holmi elszánásféle is lappanghatott, egy régi elkeseredésnek végre kitört eltökéltségével nyitott be otthonába, hol Didike várta némi izgalommal, melyet elpalástolni nem tudott.

- Nagy ujság Didikém! - nagy ujság! Képzeld csak, a miniszter hivatott és kiküldött a szeszféreg kiirtásának tanulmányozására.

- Belgiumba? - pattant ki Didike.

Hang Péter nagyon különös tekintetet vetett a kis aranyosra.

- Honnan tudod, hogy éppen Belgiumba vagyok kiküldve?

Didike kicsit megzavarodott, de kívágta magát... bár hebegve:

- Azt olvastam, hogy ezt a kérdést épp Belgiumban tanulmányozzák...

- Nem az államtitkár árulta el neked?

Hang Péter szeme szurt, élesen szurt.

- Miért éppen az államtitkár? Én vele nem szoktam találkozni!

Hang Péter még szúrósabban pislantott a kis aranyosra...

- Nem értelek... mit bosszantasz mindig azzal az emberrel? Figyelmeztetlek, ez nagyon rossz politika!... Ti, férjek, nem is tudjátok, milyen ügyetlenek vagytok!

- Talán nem is vagyok olyan ügyetlen, mint hiszed, Didike! Talán jobban szervezett a megfigyelő rendőrségem, mint magad is hinnéd, Didike!

A kis aranyost elfutotta a jóféle ludmég.

- Mindjárt itt hagylak... Még egy szót és... és... elmegyek...

- És elszaladsz barátnédhoz, Naláczy Tinkához?

Hang Péter hangjában volt valami a végitélet harsonájából...

Didike szikrázó szemmel pattant föl...

- Miért éppen Naláczyéhoz?

- Mert tudtommal ennél a kedves barátnédnál találod legjobban meg azokat az államtitkárokat, akik a szeszféregt annyira kedvelik...

Didike le volt leplezve. De ő a helyzet magaslatán maradt, annak is a legcsúcsán. Semmi pir és zavar többé! Csupa hidegség, előkelőség, nyugalom.

- Hát igen... úgy van, te szerencsétlen! Ha a férj puritán, az asszony legyen élelmes! Nem vagyok első asszony, aki a férje szekérét egy kicsit tologatja... De ez hagyján! Kikellem-kedtem neked Belgiumot... Most hát indulhatunk Oszvendébe.

A nagy ütőkártya Hang Péter kezében volt. Lecsapta az asztalra.

- Csakhogy édesem én egyedül megyek.

Ez villámcsapás volt.

- Egyedül még? Egyedül mersz menni?

Didike majdnem fuldoklott.

- Természetesen, hisz te nem vagy kiküldve! A te számodra nem utalványoz az állam utiköltséget és napidijakat...

Kegyetlen lassúsággal csepegtette Hang Péter a forró olajat a szegény kis vértanu seibe...

- Még egyszer, Péter, hadd hallom, még egyszer! Te nem akarsz elvinni?

- Nincs pénzem, fiacskám, azt régóta tudod... és mivel a magyar állam még nem fejlődött annyira, hogy a tanulmányutazók feleségeit, illetve nőtársait is napidijazza... sajnálattal nem fogsz Neptunnak áldozni...

Didikének úgy tetszett, hogy egy gonosz lélek megfogta az üstökét és a Himalája legtetetejére ragadta... Megsemmisülten, szédelegve, mint az őszi légy, siralmasan kockáztatja meg a kérdést:

- Hát én itt nyaraljak Budapesten?...

- Világért sem! Ebben a hőségben csak nem hagylak itt kínlódni... Leviszlek a nénihez Nagybecskerekre...

Didike el volt szörnyülködve... kicsi híjja, hogy a székről le nem fordult.

- Nagybecskerekre?

- Torontálmegye fő- és székvárosába... - egészítette ki Hang Péter.

A kis aranyosnak vége volt... vége! A ránehezülő csapás alatt megadással hajtotta meg fejét... De fájt neki, nagyon fájt neki...

- Jól van, megyek hát Nagybecskerekre! Nem is bánom... De ami rosszul esik... ami bánt... az a te szívtelenség! Mert ez szívtelenség! Csak egy szívtelen férj tud Osztenében a tengerben fürödni, mikor tudja, hogy a felesége Nagybecskereken fürdik - a porban...

És zokogva temette fejécskéjét a pamlag számtalan vánkosa egyikébe.

Hang Péter meg csak nézte, nézte egy darabig; legeltette rajta a szemét... mintha ki akarta volna élvezni a kis aranyos teljes megtörését... Mert hogy ez a csapás Didikét alapjában kiforgatta, azt ő érezte... Ha Didike erről a pamlagról föl fog kelni, nem lesz többé az a Didike, aki oda levetette magát...

És a tanácsos egyszerre csak megszólal. Nem az eddigi gunyos, éles módon, lassan, szinte fuvolázva.

- Didike!

Így hívja párját a gilice.

De Didike nem hallja. Hang Péter hát ismétli.

- Didike!

És Didike fölveti a szemét. Kérdezné, hogy mit akarsz, de ő föltette magában, hogy ez emberrel többé nem áll szóba.

- Nem hallod, Didike?... No jól van! Hallod ugy-e, de nem akarsz megérteni. Mást mondok hát, amit tán jobban megértesz. Elviszlek Osztenébe.

Didike felszökik.

- Elviszel? - csakugyan elviszel?

- Egy föltétel alatt, ha megígéred, hogy többé nem követsz el öngyilkossági kísérleteket!

- Soha, Péter - soha!

És megölelte a férjét és csüggött rajta, mint az inda a fán!

Szakítás.

Mindenki másképp szakít. A legközönségesebb, de valljuk be, legszegényesebb az *elutazás* vagy az *otthagadás* - minden teketória nélkül. Egyszerűbb népeknél s együgyűbb erkölcsök közt ez a mód még ma is közkedvelt lehet; műveltebb társadalmak s előkelőbb rétegek nem csinálják már ilyen ócska módon. Művelt embernek megvan a maga rendszere, kinek a milyen! Egyiknek ez, másiknak az! Mert tisztességes urihölgyet, akit az ember esküvel, fogadkozással és egyéb módon hónapokig, évekig bolondított, nem lehet szó nélkül ott hagyni. Nem is lehet elébe állni férfiúi orcátlanságának meztelenségében eme szavakkal: Isten veled! Nem szeretlek már! Aki tegnap még égitünemény voltál, ma már letűnhetnél egemről s én nem esnék kétségbe! Tedd meg nekem azt a csekélyke szívességet és hagyj a faképnél, nehogy én hagyjalak ott.

Ez nem járja!

Már csak azért sem, mert csöppet sem lovagias. A lovagiasság első követelménye a szerelmi végtisztességnél a díszes, elsőosztályu temetés. Értem ezalatt azt a módot, hogy szépen, gavallérosan váljunk meg egymástól! Ne a férfi adja ki az utat... vigye odáig, hogy neki kössenek uti laput a talpára.

Ez az én rendszerem! Mely abban állt, hogy kényszerítem szegény áldozatomat a szakításra. Ráfogom, hogy nem szeret s addig dörgölöm ezt orrocskája alá, amíg rámún és kidob.

Ezt a módszert már két ízben szerencsével kipróbáltam. Kidobtak.

De harmadszor nem akart beválni - Ilmánál.

Ez az asszony kétségbeejtőleg szeretett...

Pedig nálam beállt az, aminek minden viszony végén be kell következnie: kijózanodtam!... Sőt beleszerettem másba!

Ott történt a baleset a Ferenciek temploma sarkán... éppen az árvízi emléktábla alatt...

Arra ment Ferike az ura karján. Tekintete elsuhant rajtam! Ennyi az egész... És még sem ennyi!

Fölnéztem az emléktáblára és úgy éreztem: kedvem volna kicseréltetni egy másikkal, melyen én mint újkori Wesselényi eljátszom az árvízi hajóst és megmentem sajkámon ezt az édes teremtet...

Átkozott Dunaszabályozás! Semmi kilátás egy valamire való árvízre!

Hogy válhassék belőlem Wesselényi?

Eredj haza, árvízi hajós!

Haza is mentem s útközben meghányavetve ezt a találkozást, arra lyukadtam ki, hogy jobb így! Még bele találnék bolondulni! Minek? Hogy kijózanodjam belőle?

Szörnyű rém, aki ott vigyorogsz ránk minden viszony végén!

Aki úgy megkínóztál legutóbb is Ilmával - a bús asszonnyal!

Elöttem áll most is a „bús asszony”, fájdalmának leplébe burkoltan, könnyei fátyolán keresztül utolsót tekintve rám... Sohse felejttem el! Örök lelkipurdalásnak marad meg bennem! Hát sohse fognak ezek a mi asszonyaink szerelem dolgában az életrevalóság álláspontjára helyezkedni? Mindig csak örök szerelmet fognak keresni nálunk - bennünk? Mintha a

szerelem nemcsak oázis volna a köznapiság pusztaságában, hol megállapodunk egy időre, szomjunkat oltjuk az üdén csörgedező kútforrásnál, le-leszakítunk néhány datolyát a fákról és könnyed léptekkel tova billenünk.

Valamikor... a szép renesszánsz idejében, a vidám erkölcsök korában tán így fogták föl a hölgyek a viszonyt... Manapság a feminizmus korában, Nóra születése után pár évtizeddel viszonykötő köreinkben a közfelfogás rémesen megváltozott.

Szerelmet kívánnak... életreszólót...

Mit tegyen aztán az olyan szegény halandó, mint én, akinek természete olyan hamar kijózanodik?

Ilmánál elég sokáig nem állt be a kijózanodás. Harmad fél évig voltam beleőrülve, - míg aztán egyszerre hogy, hogy nem, kiőrültem belőle. Fura egy történet! Este lefeküdtem azzal a meggyőződéssel, hogy Ilmát még mindig szeretem és másnap reggel inasom arra a rémséges tudatra költött fel, hogy már nem szeretem Ilmát. Mikor az ablaktáblákat kinyitotta, még kételkedtem benne, de mire fölhozta a reggelit, kétségtelen bizonyosság gyanánt állt előttem a megdönthetetlen tény, hogy Ilma - volt - nincs.

Pedig, hogy imádtam.

Mikor könyökünk először összeért... (a legvéletlenebb szándékossággal!), mit éreztem... és ma... mit érzek ma?... Semmit...

De, hogy fogom ezt tudtára adni?

Elővettem hát a rendszert!

Adtam a féltékenyt, az őrvölgőt... ki mindenkit vetélytársat szimatol... Kétségbeesve könyörögtem: szeressen! Ne hagyjon el... Minden tettét balul magyaráztam és szemére lobbantottam legártatlanabb viselkedését.

Elértem célomat, de nem úgy, mint kívántam.

A gyöngéd, nemes lélek belátott sötét lelkembe s kiérezte azt az aljas szándékot, mely homályában lappangott. Nem kellett szakítanom, ő kínált meg az ollóval.

- Te már nem szeretsz!

- Ilma... Ilma... hogy mondhatod ilyet! Akármit, csak ezt ne! Soha... soha... Te vagy mindenem.

- El akarsz hagyni...

- Esküszöm...

- Érzem... érzem... Aki úgy szeret, mint én, megéri a közeledő véget!

Rám nézett.

Ebben a tekintetben volt - elemeire fölbontva - $\frac{1}{3}$ fájdalom, $\frac{1}{2}$ mélabu és $\frac{1}{4}$ lemondás...

Hazamentem és álló tüköröm elé telepedtem egy cigarettával a számban. Szemtől-szembe akartam állni a század leghálátlanabb, legcudarabb emberével.

És lenéztem ezt a sehonnait ebben a tükörben, véges-végig... teljes mivoltában... Aztán lefeküdtem azzal a szilárd eltökéléssel, hogy egész éjjel hánykolódni fogok nyoszolyámon, mint a cégecs gonosztevők cselekszik, akiknek lelkiismeretét súlyos teher nyomkodja.

Tíz perc múlva aludtam, mint a tej! Három órakor (megnéztem az órát) fölébredtem saját horkolásomra, de ahelyett, hogy legalább most ébren maradva, darabig tépelődtem volna, - befordultam a falnak és aludtam másnap tizenegyig...

Soha gonoszabb lélek, mindentől elrugaszkodottabb fráter nem aludt egészségesebben, mint én ama végzetes éjjelen. De meg is vettem magamat szörnyen, mikor azt a tényt megállapítottam és oly sértésekkel illettem magamat másnap, melyeket senki mástól megtorlatlanul nem viseltem volna el...

Ilyen nőt megbántani... mint Ilma...

Megcsendültek fülemben szavai: Aki úgy tud szeretni, mint én, megérzi a közeledő véget...

Nos hát, nyomorult gazember, te ezt a nőt nem fogod elhagyni. Szeretni fogod, ha belevéssz is... Mert te ennek a nőnek mindene vagy...

Hányszor mondta ő neked, hogy az ő szerelme nem múltó érzés... ő életében csak egyet, csak egyszer tudott szeretni s az én vagyok...

S mindezt olyan álmatag, ábrándos bágyadtsággal susogta fülemben... Az ő lénye a fátyolosak közé tartozott. Az örök epedés honában születnek ilyenek... Ez volt az, ami lekötött... és mikor már nem kötött le, nem engedett elpártolni. A tisztesség némi csekély üledéke mégis volt bennem!

Viszonyunk tehát nem szakadt meg. Csak éppen azzal jeleztem a viszonyok (nem a viszony) változását, hogy látogatásaim és találkozásaink számát gyöngéd kíméletlenséggel némileg leszállítottam...

Észrevette...

Ó! ő mindent észre vesz! Mégse tett szemrehányást... Csak még fátyolosabb lett egész lénye... Úgy járt-kelt, mint akinek lelkébe tört mártottak.

Az én állapotom kezdett tűrhetetlen lenni! Szeretni valakit, akit már nem szeretek és tudni: ez a nő lelkemben olvas... Hiába ámítom... ő nem hisz nekem... Tudja, hogy hazudom... s csak egy rejtélyesen sajátságos mosoly vonul el fájdalmasan ajka körül...

Ez minden... minden...

Végre megtörtént, aminek számtani bizonyossággal be kellett következnie, ilyen nemes, önérzetes léleknél... A szerelmet, mint hódolat adóját elfogadta, - mint alamizsnát vissza kellett utasítania.

A legközelebbi légyottra nem jelent meg. Két óra hosszat hiába vártam rá kicsiny fészünkben... Mikor megbizonyosodtam, hogy már nem jöhet el - be kell vallanom, (ó! milyen hitványság) némi megkönnyebbülést éreztem... Sőt mintha öröme gerjedt volna lelkem... De rögtön elfojtottam ezeket a szégyenletes rezdületeket és rendre utasítva magamat, lesütött fővel mentem hozzá...

Tudtam: a döntés elkövetkezett...

A szoba... az ő kedves fülkeszobája... más volt, mint egyébkor. A szemrehányás füledtsége ült rajta... S amerre tekintettem, mindenfelé szemrehányás környezett és szemrehányólag nézett rám minden - de minden! A csillár, a csecsebecse, a butor, a szőnyeg, a függöny... Megelevenültek... kísértetekké váltak és szellemi karban zümmögtek körültem: „Hitszegő! Hitszegő!”

Ilma a fülke félhomályában ült a fehér, medvebőrös pamlagon...

- Ilma! - szólaltam meg halkán.

- Nos, barátom?

- Nem jött el!

- Nem is fogok többé elmenni.

Halkan, szinte nyögdécselve lebbent el ez a pár szó ajkáról... És hozzátette szemérmes bánattal:

- Özvegy leszek!

Némi szünet után csak ennyit feleltem:

- És miért?

És ő fölsóhajtott:

- Miért? Te kérded, hogy miért?...

Lábához borultam... Megragadtam... csókjaimmal halmoztam el aranyporos papucsát. Ilma azonban erős volt... váratlanul erős. Nem rogyott össze... a szíve sem hasadt meg... Kezével végigsimította arcát, mintha el akarná földni azt a viaszsárgaságot, mely kétségkívül elborította... (A félhomályban nem láthattam, pedig érdekelt volna). És megszólalt panaszosan:

- Ne gondolj rám... csak magadra... Légy boldog!...

Valami fojtogatta a torkomat.

Azt akartam nyöszörögni, hogy bocsánat... bocsánat!... De ez belenyugvás lett volna... s ezt nem akartam elárulni... Amit ebben a pillanatban éreztem, körülbelül ezekben foglalható össze: Én nem hagylak el... dobj ki!

Ő megértett...

- Megbocsátok!... Megbocsátok! A bús asszony megbocsát!

Én kitántorogtam.

Régi történet ez! Már majdnem másféléves... De azóta se volt viszonyom, mert ő állt mindig előttem, „a bús asszony” és fülemben zúg gyászdalként a hangja: „Megbocsátok! Megbocsátok!”

Nem én! Többé nem kell nekem ebből a mulatságból. Nem szeretek senkit, hogy ki ne szeressek belőle!

Nagyon örültem hát, hogy nem ismerem azt az árvizes hölgyet. Csakhogy a társaséletnek van egy közismert intézménye, mely összehozza az embereket. Neve: zsur!

Két hét se telt bele s én Ferikével már két olyan teán találkoztam, melyeket ötóraiaknak neveznek, mert hat vagy hét órakor kezdődnek.. Aranyos volt... ennivaló... s egy édes sejtelem azzal hitegetett, hogy nemcsak önjelölt vagyok...

A harmadik találkozásnál már igen belemelegedtünk a társalgásba, mikor véletlenül kisül, hogy ő Ilmát ismeri. Ilma, Ilma! Egyszerre előttem termett a „bús asszony” fátyolos alakja!... „Megbocsátok... megbocsátok!...”

Haza... haza...

Otthon aztán lefeküdtem, de bezzeg nem horkoltam reggelig, hanem fetrengtem özvegyi nvoszolyámon álmatlanul. Hiába dugtam a lábamat vizes rocskába, hiába kötöttem bal lábamra priznic-kötést, hiába vettem be brómot... aludni nem tudtam és a bús asszony alakja nem foszlott szét... ott keringett, fehérlett előttem szünös-szüntelen...

És még se tudtam Ferikétől szabadulni. Belejutottam abba az érzelmi forgatagba, mely elsodor oda... ahol nincs többé meggondoltság!

Akárhogy fenyegetett a bús asszony hazajáró lelke s akármilyen ijesztőleg zúgtak fülemben panaszainak bús zsolozsmái - az árvízi hajós megállta helyét és megmentette Ferikét - Citherae szigetére, hol örök a szerelem tavasza...

Ez a tavasz... ó! ez a kikelet!... Negyedik viszonyom volt, de úgy éreztem: ez lesz az utolsó! Ebből nincs kijózanodás... örökké fog tartani ez a mese... Virágos mezőkön fogok járdalni őt átölelve... örökön örökké!... Meghalok talán valamikor, de csak nevével ajkamon és ott... ott... a másvilágon következik a folytatás...

Két évig tartott ez az álmodozás!...

Amikor...

Tán jobb volna erről nem beszélni. Fölszakgatom alig hegedő sebeimet...

Ferike... Ferike... hogy tehetted meg ezt velem! Mivel adtam rá okot? Nem imádtalak-e... úgy, hogy föláldoztam neked két remek partit? Az egyik (szavamra!) milliomos volt... Hogy szerettek volna megfogni... Hűségemen még se fogtak ki...

S te mégis szememre lobbantod, hogy rászedlek! Meg akarok házasodni a hátad mögött, csúffá akarlak tenni... Világ! hallottál valaha ennél hazugabb vádakat? De ez az asszony meg van vadulva... a féltékenységgel megőrjíti.. Minden szavamat félremagyarázza... agyongyanusít!

Ilma... Ilma! Még van megtorlás ezen a világon! Alakod a Nemezis képében merül föl előttem! Amit én veled elkövettem... azt követi el rajtam Ferike!...

Világos... rám unt... szabadulni akar tőlem! Csakhogy korábban keljen szép nagyság, tőlem nem oly könnyű a menekülés, ha én valakit szeretek... Kullancs is tudok lenni!

- Szabadulni akarsz tőlem? Mered-e tagadni? Csak azért fogsz rám csapodárságot, hogy eldobhass?

Azt vártam, bűnének súlya alatt össze fog roskadni, vagy legalább is színét váltja. Egy kis pir vagy fakóság illetet volna a helyzetéhez. Eszeágában se volt! Csak elnevette magát!

- Maga még nevet?

- Hogyne nevetnék... mikor maga olyan jól belátott a kártyámba!

- Tehát bevallja?

- Be én!

- Hogy rajtam túl akar adni.

- Természetesen!

- Asszonyom, engedje meg! Ezt rendszerint cinizmusnak szokás nevezni.

- Úgy van, barátom, ti annak nevezitek, ha mi élünk vele, de nagyon elmésnek találjátok, mint fegyvert a ti kezetekben.

- Szíves lesz magát bővebben kimagyarázni?

Ferike rágyújtott egy cigarettára, megkínált engem is.

- Magyarázat kell? Azt hittem, kitalálsz magadtól. Nem találtad ki! Megadom.

- Halljuk, halljuk!

- Kétféle nő van! Akit elhagynak s aki elhagy. Én az utóbbi fajtahoz tartozom.

- De... de...

- Értelek! Még nincs itt az ideje? Neked még nincs itt... De nekem elérkezett.

...Igazán nem érdemes viszonykodni...

Inkább megházasodom!

A smaragdgyűrű.

Feriz herceget, a Sassanidák fejedelmi családjából, édesanyja magához hivatta.

- Édes fiam! Mihamarább behunyom a szememet. Ha egy napig, ha kettőig élek még! De nyugodtan halnék meg, ha egy gond nem nehezülne rám. S az te vagy, édes Feriz. A te áldott jó szíved, mely mindenkiben csak barátot lát, a rosszat senkiről sem teszi föl és bizalommal, szeretettel öleli magához az egész világot. Hogy fogsz ilyen szívvel a trónon megállani?

- Ne félts, édes jó anyám! Az emberek jók. S jóval fizetnek, ha szeretettel közeledünk hozzájuk. Nem vesz-e engem is körül csupa szeretet?

Az anya bánatosan mosolygott.

- Nem ismered az embereket és uralkodásod sok-sok csalódással fog keseríteni. Szerencsére van egy gyűrűm, mely útba igazíthat. Akinek ujjára huzod, rögtön elárulja, igaz barátod-e vagy csak álbarátod? Szívből szeret-e vagy csak érdekből tettetett szeretetét.

És fiának ujjára húzta a smaragd-gyűrűt, melynek köve abban a pillanatban rózsaszínre változott.

- Látod-e, fiam, te igazán szeretsz! A gyűrű soha sem hazudik.

Feriz herceg csodálkozva nézte a varázsgyűrűt.

- Ezzel a gyűrűvel meg fogod ismerni az embereket és sohasem fogsz bennük csalódni.

- Köszönöm, édesanyám, ezt a becses ajándékot, bár elhidd, a legbiztosabb tájékoztató a szív. Akihez én vonzódok, az igazán jó emberem. Az álnokságtól ösztönszerűleg elriadok. Meg is fogok róla győződni mindjárt. Az én udvaromnak akármelyik tagja huzza ujjára - a gyűrű köve rózsaszínűvé fog válni.

El is sietett azonnal és hivatta elsőnek Jusszufot, a főszertartásmestert, atyai tanácsadóját, kivel évek óta a legszorosabb barátság fűzte össze...

- Jöszte, Jusszuf! Nézd csak, milyen remek gyűrűt kaptam ajándékba édesanyámtól... Húzd csak föl... hadd látom, hogyan ragyog ujjadon...

Jusszuf készségesen föl húzta, de a gyűrűnek színe nem változott, Feriz herceg elsápadt.

- Mi lelte fenségedet? - aggódott Jusszuf.

- Semmi, kedves barátom, semmi!... Csak hivasd be a többit is... Szulejmant, Azizot, Mohamedet, Alit... Meg akarom valamennyinek mutatni remek gyűrűmet...

Feriz herceget soha még ilyen izgatottnak nem látták.

És sorra föl húzatta udvarának mindegyik tagjával, akik szívéhez legközelebb állottak - azt a gyűrűt... De a kőnek színe nem változott meg pillanatra sem...

Csakhamar ott térdelt édesanyjának ágya előtt...

- Boldog voltam eddig... boldogtalanná tettél!

- Az élet nem kert, édes fiam, hanem vadon pusztaság, telve az önzés sivó homokjával. Aki csak csergedező patakot, énekes madarat, virághimes pázsitot vár, az rosszul jár, mert megtámadják a duvadak és széttépik...

Feriz herceg elérzékenyült.

- Hát nincs senki, ki igazán szeressen! Hiába pazaroltam bizalmamat álbarátokra? Nem lehet az úgy... Fogok én még igaz szivekre találni... lesznek még, akik meghálálják jótetteimet... Útra kelek, édes anyám és keresni fogok jó embereket... Akik igazán szeretnek... És ha megtaláltam, összegyűjtöm és belőlük állítom össze udvaromat.

Édesanyja megáldotta és Feriz herceg nekivágott a nagyvilágnak, fényes kíséret és pompa nélkül - egyesegyedül, mert nem akarta, hogy nevéért, fényéért szeressék, hanem csak személyéért...

És mikor kilovagolt a palotából, egy szutykos, rongyos, kócos kis leány futott utána és azt kiáltotta: „Feriz herceg, Feriz herceg!”

De a herceg észre sem vette a szutykos, rongyos, kócos kis leányt és tovább lovagolt...

Egy heti nyargalás után megállapodott déli pihenésre egy csillogó tó partján. Lovát kikötötte, hadd legeljen, maga meg lenyugodott az üde zöld gyepre.

El is aludt nemsokára... S ki tudja, meddig aludt volna, ha egy csengő-zengő hang föl nem költi...

- Ébredj, Feriz herceg, ébredj, mert előtted áll, aki őszintén szeret...

Feriz egy csodaszép nőalakot lát maga előtt.

- Zenobia vagyok, a kurdok királynéja. Hallottam vállalkozásodról s elédbbe siettem, hogy megvalljam neked szívem titkát. Szeretlek, - már régóta hírből. Mint a legjobb és legnemesebb szívet. S most, hogy színről-színre látlak, a szeretet szerelemmé változott. Jöjj udvaromba, ismerj meg és boldog leszel egész életedre.

Feriz arcát előntötte az öröm pirja... szíve hevesebben dobogott... Ime! vannak még nemes, jó lelkek; rokonlelkek, melyek megtalálják egymást.

- Királynő! áldva légy fenkölt gondolkozásodért... Ilyen lényt keresek epedő vággyal...

És fölvonták a királynő sátrát, melyben aranyedényeken tálták föl a gazdag ebédet... A bokrokból hárfák andalító zenéje hallatszott és langyos szellő simogatta arcukat...

Ebéd közben Zenobia meglátja a gyűrűt Feriz ujján...

- Add nekem emlékül ezt a szép gyűrűt...

- Nem adhatom, kedves Zenobia, mert amulett, melyet édesanyámtól kaptam. Elárulja, hogy ki szeret igazán...

Zenobia nevetve kíváncsiaskodott...

- S vajjon hogyan árulja el?

- Ha ujjadra húzod... Megteszed?...

- Hogyne tenném meg! Legalább meggyőződöl igaz szerelmemről...

És fölhúzta... de a kőnek színe nem változott rózsaszínre...

Feriz herceg fölsóhajtott, visszavette a gyűrűt és így szólt: Megbocsáss, Zenobia... de te sem vagy az, akit keresek... Tovább kell mennem... Tovább...

És mikor kilovagolt az erdőből, az erdő szélén elébe futott egy szutykos, rongyos, kócos leány és elébe kiáltott: „Feriz herceg, Feriz herceg!”

A herceg most már észrevette a leányt, de mikor végig nézett rajta, elnevette magát... És ügyet sem vetve rá, megsarkantyuzta lovát, elvágatott...

Két járóföldre sem lehetett még kopár, szakadékos hegyek közt, melyeken egy keskeny szurdok vezetett át. A szurdokból segítségkiáltások hallatszottak. Megsarkantyúzta paripáját s oda vágatott. Idejében jött, mert három rabló épp akkor meg akart gyilkolni egy perzsa kereskedőt. Feriz herceg egyet közülök levágott, a másik kettő eliramodott.

A kereskedő Feriz lába elé borult.

- Hála neked, dicső lovag! Megmentettél, örök életemre rabod leszek. Mit parancsolsz? Vakon követlek.

- Nem kívánok én semmit: de ha ragaszkodnál hozzám - kísérj el.

S a kereskedő beállt szolgájának... És Feriz szívébe visszatért a bizalom...

- A szeretet virága a hála televény földjében tenyészik - szólt magában és boldogan hajtotta le fejét, hiszen igaz szeretet viraszt fölötte...

- Csak két emberem legyen, aki igazán szeret, őket teszem udvarom élére. Egy már megvan, még egyet kell találnom!

Mentek-mendégéltek földetlen földekig és keresték azt a másodikat, de mind hiába. Valahányszor a királyfi azt hitte, hogy már-már megnyerte egy-egy embernek a szívét, a gyűrű az ellenkezőről győzte meg és mikor egy-egy csalódása után szomorun és borusan újra útra kelt, az a szutykos, rongyos, kócos kis leány mindig utána szaladt és torkaszakadtából kiáltotta: „Feriz herceg, Feriz herceg.”

A királyfi azonban mindig haragosabb lett a csavargó leány csufolkodása miatt és elhessegette...

- Takarodjál, te... te undorka!

Így telt el egy álló esztendő a hasztalan keresésben - és Feriz herceg végre csüggetegen elhatározta magát, hogy a gyűrűt vagy visszaadja édesanyjának vagy ha az már meghalt volna, a tengerbe dobja, mert lerontja hitét az emberekben és elkeseríti az életét! Mennyivel boldogabb volt, mikor a gyűrűvel még nem próbálhatta ki az embereket.

- Térjünk haza, - szólt a kereskedőhöz, - hosszú vándorlásomnak egyetlen eredménye te vagy. Téged teszek meg főtanácsosomnak!

Káleb, a kereskedő hálásan csókolta meg a királyfi kezét; Feriz pedig, mintha valami átvillant volna az eszén, - hirtelen megkapta Káleb kezét.

- Megálljunk csak, hiszen a te ujjadra még nem is huztam a gyűrűt, pedig, mielőtt udvaromat a kezédbe adnám, tisztában akarnék lenni a te ragaszkodásodról is. Ide a kezedet, hadd húzom ujjadra a gyűrűt.

Káleb váltig tiltakozott ellene.

- Engem nem szükséges kipróbálni. Akinek Feriz herceg az életét mentette meg, attól nem várhat mást, mint tiszta szeretetet.

Feriz nem állt el szándékától és Káleb már kénytelen lett volna engedni, ha a herceg lova félre nem ugrik ijedtében, úgy hogy lovasa majdnem kiesett a nyeregből.

Egy nyomorult koldus okozta ezt a riadalmat. Az útszéli árokból merült föl hirtelen könyörgő szóval.

- Adjatok, adjatok, amit Isten adott, nyomorult, Istentől elhagyott világszegényének. Nincs nálamnál nyavalyásabb teremtese Allahnak. Jóltevőm volna, aki ettől a szörnyű, ínséges földi léttől megszabadítana. Nem alamizsnát kérek tőled, ó lovag, hanem hogy kardodat belém mártsd és kínos életemnek véget vess!

Feriz ránézett a nyomorultra, kinél szálmalmasabb teremtest csakugyan nem látott még. Már-már kardjához nyult volna, hogy kérelmét teljesítse, mégis visszadugta kardját.

- Nem öllek meg, hanem velem jössz s a világ legboldogabb emberévé teszek. Kigyógyítatlak bajaidból, elhalmozlak kincsekkel, s aki eddig nyomorogtál, pompában és jólétben fogsz élni...

Nemsokára aztán bevonulhatott palotájába, hol édesanyját még életben találta.

- Nagy utat tettem, édesanyám!

- És nem hiába?

- Nem, jó anyám. Mert fölépült emberi bizalmam omladéka. Van még szeretet, édesanyám, van még ragaszkodás, csak ki kell azt érdemelni. Én két szívvel térek vissza vándorlásomból... egyiknek életét mentettem meg, a másikat boldoggá tettem...

A szultána arcán öröm lobog föl...

- Allah szeret, Allah megáldott téged, hogy két szerető szívet találhattál... És meg is vagy győződve szeretetükről?... Rózsaszínűvé vált ujjukon a gyűrű köve?

- Nem húztam ujjokra, mert fölöslegesnek tartottam. Akiknek szeretetét úgy kiérdemeltem, mint az övékét, azokat nem kell kipróbálnom.

- Édes fiam, - szólt komolyan a szultána - a szeretetet nem lehet kiérdemelni. Vak madár az, mely a véletlen fáján üt fészket.

Feriz herceg erősen bizongatta, hogy az ő két emberéről jól áll. Kiállják azok a gyűrűpróbát is... Palotájában rögtön előhivatta Kálebet s a koldust, hogy a gyűrűt nem találta sehol... Eltűnt nyomtalanul. Tűvé tettek mindent mindenütt a palotában, hiába - nem akadtak rá.

- Eltűntette Allah, - vélekedett Ibrahim, a koldus, - mert javadat akarja ó herceg. Ez életben pedig csak úgy élhetsz boldogan, ha nem látsz az emberekbe.

Feriz azonban nem érte be ezzel a vigasztalással, mindent elkövetett, hogy az elveszett gyűrűt ismét megszerezze. Édesanyja is nagyban biztatta, mert gyanupörrel élt, hogy ellopták a gyűrűt, akiknek érdekükben állt, hogy Feriz herceg örökéig hályogot viseljen a szemén.

Nagy jutalmat tűzött ki annak, aki a gyűrűt meg hozza. Napok teltek, hetek multak eredmény nélkül, gyűrűt is hoztak akárhányat, szakasztott mását az elveszettnek, csak hogy egyiknek a köve se vált rózsaszínűvé...

Egy nap aztán jelentik, hogy egy alacsony sorsu leány áll a palota előtt, aki azt állítja, hogy a gyűrűt megtalálta.

Feriz azonnal elrendelte, vezessék elébe. S bevezettek egy szutykos, rongyos, kócos leányt. A királyfi ráismert arra a teremtesre, aki mindig utána futott s azt kiáltotta, hogy: „Feriz herceg... Feriz herceg!”

- Hát te csakugyan megtaláltad a gyűrűt? - kérdi a herceg.

S a leány azt feleli, hogy igenis, megtalálta egy kis gödörben, ahová két ember ásta el, akiket ő egy szikla mögül kihallgatott. Ezek azt suttogták, hogy jó lesz a gyűrűt eltüntetni, mert Feriz herceg még az ő ujjukra is rá találja huzni és akkor kisülne róluk, hogy az ő szeretetük csak tettetés...

- És hol az a gyűrű? - kérdi a herceg.

- Itt az ujjamon, - mond a leány és elébe tartja a kezét, melynek hüvelykujján csakugyan ott ég a gyűrű köve - *rózsaszín fényben*.

Feriz meglepetve néz a leányra és csak most látja, hogy rongyaiban és kócoságában milyen tündérszépség áll előtte.

- Ki vagy te?

És a leány elpirult szerénységében...

- Ne kérdezd, herceg, én vagyok a te legszegényebb cseléded leánya.

Ezüstösen csengett a hangja.

És Feriz herceg ránézett még egyszer, s a leányka úgy érezte, hogy az a tekintet a lelkébe furódik... Mert a királyfinak eszébe jutottak édesanyja szavai, hogy a szeretetet nem lehet se kiérdemelni, se megszolgálni. Mert az vak madár, mely a véletlen fáján üt fészket.

S lehajolt a leányhoz és bevezette édesanyjához azon szutykosan, rongyosan és kócosan.

- Édesanyám! Megtaláltam azt, aki igazán szeret.

Lebontott ház.

A csákány kegyetlen szerszám, nincs benne kegyelet, nem tiszteli az emléket, nekimegy akármely épületnek, és hullanak, omlanak a kövek, porfelhők emelkednek és mindaz, ami édes, bájos, víg vagy szomorú kötve volt ezekhez a falakhoz, mintha azokban a porfelhőkben búcsúznék el attól a helytől, melyen eddig a régi ház állott és melyen az új fog pompázni.

Meg-megállok egy-egy ilyen ház előtt, és elgondolkozom: meddig állhattál volna még fenn, ha a rozogaság természetes útján engednek kimulni: hány esemény, emlék tapadhatott volna még hozzád, - de jött a szívtelenül romboló csákány és ledöntött időkör előtt! Áldozatja lettél holmi szabályozási, városszépítési vagy másféle tekintetnek s akik valamikor benned laktak, ha idetévednek, - csodálkozva nézik azt az idegent, aki az ő régi kedves házuk helyét elfoglalta.

Minden házzal egy világ omlik össze, egy kis világ, kis és nagy emberek külön kis és nagy világa s emelkedik helyébe új ház egy új világ részére, kis és nagy új embereknek új világa...

*

A Liliom-utcának úgy a közepe táján, - a baloldalon a Határ-utca felől jövet, - ott is állott ilyen ház!

Sokszor sétálgattam arra, - nem is véletlenül, sőt mondhatom szándékosan, - mert ahhoz az épülethez emlékek kötöttek; kedves emlékek, ifjúkoriak... az én első diákkori szívbeli élményeim emléke... S mikor megtudtam, hogy ez a nekem olyan kedves ház abba a bizonyos szabályozási vonalba esik, mely a házak halálos ítélete szokott lenni, nagyon, de nagyon megfájdult a szívem. Ha tudnák abban a városi mérnöki hivatalban, mikor a hideg ceruzával vonalakat húznak és régi utcák helyébe új utcaszereket kirajzolnak, hej! ha tudnák, hány szívbe markolnak azok a mérnökök és azok a ceruzák, néha-néha tán meghökkenve megkímélnének egy-egy házat a csákányhaláltól...

Az én lilium-utcai házamat bizonyosan megkímélték volna! Hiszen nem volt az afféle pöffeszkedő, gőgösködő kötömg, mely az új fényes bérpaloták szemét szúrta volna! Régi divatu, kissé avittas, sárgára meszelt, egyszerű épület volt biz az, mely kétemeletesnél külön magasságról nem is álmodozott. Se terméskő, se cement dísszel nem cifrázkodott, párkányokkal, erkélyekkel nem kereste a föltűnést, sőt még a villanyos-berendezéssel sem akart féltést kelteni újkori, modern épületóriások közt...

Meghúzta magát szerényen, - nem orcátlankodott házbérei fölrúgtatásával - és hallgatagságával mintha csak azt akarta volna jelezni: ne bántsatok, kiméljete meg a csákánytól, emlékezetes vagyok én sokaknak, hadd álljak én fenn továbbra is emlékül.

De a mérnöki hivatal süket... a mérnöki irón nem érzékenykedik... a csákány meg legkevésbé...

És porzik a környék... és csattog a csákány és omlanak a kövek... S a külső fal, mely a külvilág elől szemérmatosan eltitkolta a szobák belső világát - már leomlott... Bele lehet látni a háznak lelkébe... S ott meredeznek a kék, piros, sárga, zöld és fehér szobák, kéken, pirosan, zölden és fehéren...

Az a szoba is, az a bizonyos, melyben a pelyhesállu jogász először vallotta meg szerelmét! Világbontó, észvesztő szerelmét. Ahogy még akkor - ahogy még mi tudtunk szeretni. Azokban a tüneményes időkben, mikor mi fiataloskodtunk - és küzködtünk a szabadságért az önkény ellen!

Csupa láng volt akkor az egész ország, láng a szívben, a szemben... Magyar ruhában feszítettünk, sarkantyúsan pengtünk végig az utcákon...

És tüntettünk, amikor csak lehetett Bécs - a bécsi önkény ellen...

Ilyen tüntetés volt akkor Molnár György igazgatása idejében is, a Budai Színkörben. A *Honvédhuszárok*-at adták (Almási Tihamértól, meg Balázs Frigyesztől) és mi éljeneztünk, tapsoltunk, lelkesedtünk... Ki törődött volna azzal, mi lehet a tüntetések következménye?... Elcsukás, besorozás... Hősöknek éreztük magunkat mindnyájan, akik életüket minden percben odaadják...

A szemek találkoztak - fölragyogtak és megértették egymást.

Így ismerkedtünk meg mi is... Ő egy páholyban ült édesanyjával, amikor reám hullott csillagpillantása!

Milyen tekintet volt az!

Ez a tekintet azt mondta: Légy hős! Az én kezem fogja a babért fejedre tűzni.

S az én választ tekintetem meg így szólt: Életemet a hazáért s éretted!

Egy héttel rá bemutatott Ferke barátom Kamilláéknál.

Abban a kék szobában ment végbe e társadalmi szertartás, melynek felét már lebontották. Kék volt a szoba, kék a ripsz-butorzat, kék az édes angyal ruhája, kék a buzavirág szeme! De mindenekfölött legjobban kékellett a reményem...

A társalgás hazafias irányban mozgott. A legutolsó tüntetésről, meg arról, hogy hol lesz a legközelebbi, kit fogtak el, kit csuktak be...

A szemünk azonban más társalgást folytatott.

Négy szobából (ezek közt egy udvariból), s előszobából állott az ő lakásuk, de mondhatom, nem volt e helyiségeknek egyetlen zuga sem, melyhez egy drága emlék ne tapadna!...

Az ebédlőben leptem meg egyszer pongyolában... Véletlenül délelőtt már tíz órakor jöttem tizenegy helyett... még fésülve se volt... hosszú haja végigomlott a vállán... elkacagta magát és kiszaladt... Még csak egy fal áll abból az ebédlőből... Hadd nézem meg még egyszer utoljára... Hát amikor a farsangon az „úri bálra” készült (akkoriban ez, meg a jogászbál voltak a bálók eleje!)... Otthon varrták a lenge, rózsaszín ruhát, amelyhez sok „ruche” kellett... Mi is segítettünk Ferkével a ruche-készítésnél... A hálósobában történt ez, mert a varrónő ott dolgozott - a mamával együtt... hát nekünk is ott kellett lennünk... Hogy dobogott a szívem, mikor először léptem be ebbe a szentélybe, hol az ő ágya állott és az ő ruhái lógtak a szekrényében... A hálósoba is már végképpen eltűnt a csákány alatt... nem áll belőle egy téglá sem...

Hónapok teltek el... édes hónapok... Szerelmem kikeletje... csupa csengés, zengés volt ez az időszak... ámbár a közállapotok vigasztalanok voltak még mindig... De én mégis úsztam az üdvösségben... noha sokszor szememre hánytam magamnak, hogy ezekben a súlyos időkben boldog lehetek... Gyöngé az ember! Nagyon gyöngé!... Egy pajkos ötlete, egy mosolygása elfelejtette velem a közállapotok borongósságát és a haza állapotát.

Legédesebbek mégis az álmodozások órái voltak, mikor hazajövet, éjjel az ágyban ébren vagy alva jövőm képei elvonultak előttem... Amikor majd eléje léphetek: „Kamilla! Hirem, dicsőségem a tiéd, cserében légy az enyém!” Mert hogy én sokra viszem, abban bizonyos voltam... Istenem! Miért ne legyen éppen belőlem nagy ember! Első Napoleon is kicsiben kezdte, Shakespeare se írta meg húszéves korában Hamletet? Az országnak egy új Kossuth, Petőfi, Görgey, Deák nagyon elkelne. Hátha engem szemelt ki a Gondviselés? Az ember nem tudhatja tizenkilenc éves korában, mi vár reá.

Egyszer aztán... ah! ez is a kék szobában történt! Csoda, hogy ezt a szobát külön kell lerombolni... hiszen akkor... azon a borzalmas, végítéletes napon belecsapott az istennyila... igazán csoda, hogy akkor nem omlott össze az a szoba... az egész lakás... az egész ház...

Csak az én lelkem omlott össze minden reményestül... Amikor ott találtam azt a kapitányt... azt a huszárkapitányt...

Ma is gyorsabban lüktet a vérem, ha eszembe jut az a rémítő találkozás... Szerdán esett az meg, igen... igen... egy szerdai napon, délután hat-hét óra között...

Még a mama is kissé zavarban volt, mikor bemutatott egymásnak:

- Madacsy Kálmán kapitány!

Kamilla belepirult...

Én mindent megértettem egy csapásra.

A kapitány úr abból a „komoly kérő” fajtából való, mely a leányos házak szemhatárán föl szokott bukkanni, mikor szegénykéek első érzelmi kis játékaikat eljátszották a „gyerekekkel”, akik csak arra valók, hogy őket megtáncoltassák és lelkiileg kikészítsék a komoly kérő számára. Aki főkéntől köszönt be... Mert hát egy anya előtt a főkéntől minden... De Kamilla nem fogja a fejét egy hazaárulóval beköttetni...

Igen, igen, kapitány úr... uraságod testvérek közt is fölér egy féltucat hazaárulóval... Annál inkább, mert magyar a neve, családjá mégis Bécset szolgálja... Még azt várja, hogy egy magyar leányt feleségül kap? Nagyon fog csalódni, kedves kapitány úr...

Ezeket gondoltam el így magamban...

Sajna! Egészen másképp történt...

Ablakok ti... elsőemeleti ablakok... melyekből már alig egy-kettőnek van meg a helye... hány-szor láttatok holdas és holdtalan éjjeleken föl-alá róni az utcaszert - lesve a lámpafényt (a villanyosság előtti korról beszélek), mely azokból az üregekből kiviláglott...

Mert én ki voltam téve az utcára... Azaz, hogy kitettem oda magamat, midőn kimaradtam a házból...

Mióta tapasztalnom kellett, hogy valahányszor az előszobába nyitok, - egy kapitánynak kiegészítő kellékei (köpeny, sipka, kard) lógnak a fogason és reám vigyorognak - napról-napra kevesebb kedvet érzett az én felöltöm ilyen honáruló szomszédságban ellógni harmad-fél óráig...

Nagyon jól megértettem felöltömnek ezt az ellenszenvét. Magyar volt az a felöltő, - hiszen magyar ruhában jártunk akkor, - hogyan lehetett elvárni egy önérzetes, magyar nemzeti öntudattal kisujtásozott öltözetdarabtól, hogy fölháborodás nélkül lógjon egy osztrák katonatisztnek egyenruhája mellett, akárhogy ki legyen az huszárosan hányva zsinórzattal.

Tartoztam felöltöm önérzetének azzal, hogy nem tettem ki többé ilyen kényes helyzetnek...

Mikor láttam, hogy tekintetem néma, de esdeklő ékesszólásának nincs hatása, és a kapitányt nem hogy ki nem utasítják, de kezdik már vacsorákra ott fogni - tüntetőleg elmaradtam... És csak ablak alatti éjjeli sétákra szorítkoztam, hogy ellenőrizhessem - hány óráig marad ott esti vendégül.

Sokáig maradt ott - minden este - rendesen éjfélig... S az ablakok vígan világítottak és ragyogtak, mintha nem is törődnének azzal a sötét alakkal, ki odalenn az utcasoron égő fájdmát sétáltatja föl-alá és szörnyűnél-szörnyebb eszméket forgat lelke kohójában...

Majd azon tűnődtem, ne lőjsem-e le vetélytársamat; majd meg jobbnak véltem öngyilkossággal vetni véget e rémtragédiának. - De megfoszthattam-e hazámat olyan fiától, amilyen én vagyok - amikor rá van utalva minden igaz hazafira?

Megkegyelmeztem hát úgy a kapitánynak, mint önmagamnak és eltökéltem, hogy visszamegyek ismét a várba s megpróbálom, kiverhetem-e onnan az ellenséget?

Nagy küzdelmek közt lépkedtem föl minden egyes lépcsőfokon, meg-megálltam és eltuszkodtam: vajjon helyes-e eljárásom. De győzött a hazafiság: meg kellett mentenem azt a derék magyar leányt attól, hogy a kényuralmi rendszer és hatalom egyik támasza ölelhesse karjaiba.

A cseléd - mikor ajtót nyitott, azzal fogadott, hogy a nagyságos asszony nincs itthon, - csak a kisasszony...

Annál jobb!

Kamilla bűbajos volt zavarában...

Én a helyzet magaslatán álltam és komolyan, ünnepiesen ültem le egy karosszék sarkára - ezzel is jelezve a látogatás hidegségét.

Kínos, fagyos csend.

Végre egy halk fuvolahang hullámai csörgedeznek végig a szobán...

- Rég nem láttuk!

- Természetesnek tarthatja, kedves Kamilla, hogy nem volt kedvem szárnysegédnek beállni a katonai műveletekhez!

Szinte megbántam e szavak élességét, melyek a szegény leányra nagyon fájdalmasak lehettek, mert megremegett és azt felelte bánatosan, de szemrehányás nélkül:

- Azért jött el, hogy nekem ezt megmondja?

Én jó gyerek voltam még keserűségemben is és rögtön megbántam, ha valakit igazságtalanul megbántottam...

- Nem ezért jöttem, kedves Kamilla... nem ezért... egészen másért... Hol is kezdjem? Hisz annyi a mondani valóm... Két hét óta nem hunyom le a szememet... Hánykolódom... gyötrődöm! Kamilla! Hát maga nem szeret engem!?

Ijedten hallgattam el; a vallomás önkénytelenül szaladt ki belőlem!... Mindegy!... Egyszer úgys ki kellett törnie... előbb vagy utóbb!

Kamilla tétozódott... láttam, nincs tisztában a válasszal... végre nekibátorodik...

- Kedves Ödön... hisz maga még nagyon fiatal...

Elakadt... aztán utána vetette: magának nem lehet még ilyesmire gondolni!...

- Mondja, hogy gyerek vagyok... aki nem jöhet számba... de ha kapitány volnék... akkor bezzeg...

Nem tudtam folytatni... Tüzelt az arcom... fuldoklott a hangom... Ő meg akart engesztelni...

- Ne legyen megsértve, kedves Ödön...

De nem tudta tovább folytatni - sírva fakadt...

Az ajtó megnyílt és belépett a mama. - Éppen jókor!... Ránk nézett és megértett mindent... Kamilla fölugrott és kiszaladt a szobából...

A mama elémbé állt és szigorúan nézett rám...

- Maga kérdőre vonta Kamillát! Mi joga hozzá?...

Így kezded jó mama - kihívóan: talán még rendre is utasítanál? Majd megmutatom én, hány zsákkal telik...

- Nagyságos asszony!...

- Nos?

- Nagyságos asszony, - hebegtem... - úgy van, nagyságos asszony... ha kérdőre von - legyen szabad nekem is kérdést tenni nagyságos asszonyhoz. Csak nem adja leányát egy hazáruulóhoz?

- Ahhoz adom, édes kis barátom... - sziszegett az anya... - igenis, édes kis barátom - ahhoz adom a lányomat, aki neki tetszik...

Föl voltam háborodva.

- Azt hiszi, hogy neki ilyen ember tetszhetik?

Az anya fölényes nyugalommal felelt:

- Legyen nyugodt, édes kis barátom... a kapitány Kamillának nagyon tetszik... és jövő vasárnap lesz a jegyváltásuk...

Kitántorogtam a kék szobából... és letántorogtam a lépcsőházban...

Aztán megálltam a ház előtt s egy mérhetetlenül fájdalmas pillantással néztem végig, mely voltaképp a benne lakó anyának szólt.

Anya - anya! tisztában vagy-e azzal, milyen bünt követtél el lányod ellen? Vöd lehetett volna az ország egyik leendő oszlopa - jövőendő vezére - akire büszkén tekintettél volna föl s te kicsinyes főkörtői szempontokból indítva - elejted lányodat, családot, magadat e dicsőségtől!

Pár nap múlva megújultak a hatalom elleni tüntetések, melyek egy darabig szüneteltek volt. A fiatalság esténként hat óra körül azon a téren gyülekezett össze, hol (az utcák akkori nevét használva) a Kerepesi-út és Hatvani-utca az Országútba torkoltak... Ott aztán folyt a hazafias dalok éneklése, a rendőrség lehurrogtatása, fütyülés, dobolás, zajongás vagy egy óra hosszat, míg két, sőt három felől lovasság rontott elő és kivont karddal nekiesett a tömegnek... A rohamnak meg is volt az eredménye - a tömeget szétkergették s néhányat, kivált a fiatalságból, elfogtak, lecsuktak, aztán elítéltek börtönre vagy besoroztak katonának.

Szerelmem gyászos kimulta óta teljesen a politikára adtam magamat. Hogy lerakjam nagy jövőm alapját vagy elpusztuljak. Részt vettem a titkos összejövetelekben, melyekben a tüntetéseket elhatározták. Vezéralakká emelkedtem. A közbizalom felém kezdett fordulni s én el voltam tökéelve, hogy kiteszek magamért. Becsuknak tán, elítélnek - mindegy!... nem törődöm már semmivel! Legjobban szerettem volna, ha vele ütközöm össze - a kapitány úrral, hadd kaszaboljon le... füstölögjön vérem az ő pengéjén... Vajjon hozzá menne-e még akkor is Kamilla?

Vágyam majdnem beteljesült. Egy este megint ott tüntettünk a Hatvani-utca végében... a fiatalságot én vezettem... Lehurrogattuk a rendőrséget. - Le velük! Abcug! - Hét óra felé a Hatvani-utca felől patkók csattogása hallszik... Tudtuk: a katonaság vágat megint közibénk... hogy a tért megtisztítsák. Dragonyosok, mint rendesen... De nem! Most az egyszer huszárságot küldtek ki ellenünk - élükön egy kapitánnyal. Ő volt a kapitány... az én emberem...

A tömeg be nem várja - nagy sikongással és ordítással szétszalad... Mi nem követjük - mi fiatalok!...

- Gyáva, aki elfut - kiáltok én. - Maradjunk - ne adjuk meg magunkat!

Negyedmagammal maradtam ott!

A huszárság keresztülvágtatna rajtunk... De hirtelen megáll... a kapitány parancsszavára...

Nem kaszabolt le... vérem nem áztatta kardját... csak elfogtak pajtasaimmal együtt és bevíttek a rendőrséghez... El fognak ítélni, - besoroznak büntetésből és meglesz legalább az az elég-tételem, hogy elkeserítem boldogságukat... Az én emlékem közibük fog tolakodni... mint a hazajáró lélek... Mardosni fogom lelküket... furdalni... Mégse hiába áldoztam föl magamat...

Nem úgy lett... Ebben is csalódnom kellett... Nem ítélték el, sőt szabadon bocsátottak... már harmadnap!

Meg voltam semmisülve! Máskor olyan szigorú a rendőrség s most beéri egy korholással?... Éppen csak hogy kiutasítanak a fővárosból és hazaküldenek? - Ez fáj, ez égetett, ez perzselt... Mert kitaláltam, kinek köszönhetem ezt a kegyelmes eljárást...

- Neki - a kapitánynak. - Ő járt közbe - ő eszközölte ki az elnézést...

Lakásomon - egy babérkoszorút találtam... És egypár sort...

„Kedves Ödön!

Ne haragudjék rám... és ne felejtse el... Ő leköszön, mert kijelentettem neki, hogy katonához nem megyek... Meg van velem elégedve? Maradjon jóbarátunk! Üdvözli Kamilla.”

*

Vége - vége a háznak... Az utolsó téglát is elhordták... az utolsó ablakot és ajtófát elszállították - egy szög sem maradt meg a régi épületből... Új falak fognak nemsokára fölemelkedni ezen a helyen... De én ezeket soha se fogom látni... Az én lelki szemem előtt a régi képek fognak imbolyogni - régi alakjaival - az én régi fiatalságommal és édes, gyermekes álmaival, révedezéseivel!

Szent Antal.

Jóságosan tekint le Szent Antal, karján a gyerekekkel, mindazokra, akik oltára előtt térdelve hozzá imádkoznak égi közvetítéséért...

Sok oltára van a Ferenciek templomának, de egyiket sem keresik föl annyian, mint a jó, áldott Szent Antalét, aki lelkünk összes titkos kívánságait, vágyakozásait, epekedéseit meghallgatja türelmesen... És mi megsugjuk neki mindazt, ami bennünk vágyakozó esenkedés él és forr... Megsugjuk neki, mert jól tudjuk, hogy amit a jó Szent Antalra bízunk, az bizonyosan beteljesedik!

Legtöbb pénz az ő perselyébe gyűl, legtöbb gyertya az ő oltára előtt ég, mert a mennyei szentek hosszú sorában ő a legnépszerűbb, akihez minden hívő lélek szeret fohászkodni, - legkivált kedden. Ez lévén az ő napja, s amit olyankor megsugunk neki, annak mulhatatlanul meg is van a foganatja...

Köztudomású ez mindenfelé s azért nem is igen mulasztja el az alkalmat jó katolikus ember, ha a Ferenciek-terére vetődik, főleg keddi napon, hogy a barátok templomába be ne szóljon és a jó Szent Antal előtt legalább egy pillanatra térdre ne vesse magát... Akár öreg, akár fiatal, akár férfi, akár nő, akár szegény, akár gazdag, a jó Szent Antal nem ismer különbséget, előtte az ember csak emberszámba megy, szószólója ő minden hívőnek és imáját szívesen közvetíti...

Közvetíteni fogja bizonyosan annak a kis szőke leánynak az imádságos óhaját is, aki ott leghátul egy sarokban szemérmesen meghúzódik és buzgón elmerül az imájában, míg angol kísérőnője egy padban foglalva helyet, értetlenül nézeget el az imádkozókon, a kis varrónő-kön, szerény fodrásznő-kön, nagykalapos úri hölgyeken, mintha semmi, de semmi kívánsága se volna ezen a teremtet világon...

Pedig dehogy nincs... ugyan kinek ne volna... Ki van ebben az életben, aki elmondhatná magáról, hogy minden óhajta beteljesült, még ha angol kisasszony is...

Annak a szőke kis lánynak is megadott a jó Isten mindent: ifjúságot, szépséget, egészséget, jó módot! Mégis kíván még valamicskét a hegyibe!

Mert az a kis lány (aki most került ki a Notredame de Sion zárdából) azt kívánja (Istenkém, már hogyan lehel ilyesmit egy szenttől kívánni!), hogy ne kelljen neki a zárdába visszamennie! Az édes mamája ugyanis azt gondolta, hogy jó lesz neki még egy évet ottan tölteni és vissza akarja küldeni - a kis lánynak nagy lelki bánatára. Aki ugyan pompásan érezte magát a jó „anyák” felügyelete alatt, de mégis csak megelégedte és szeretné egy kissé a világi életet megízlelni, melybe kartársai, barátnői már mind bekukkantottak.

Ha Szent Antal nem volna olyan jólelkű, bizony nem közvetítene ilyen világi hívságokon alapuló kívánságokat, csak hogy ez a szent nem olyan szent, akinek maga felé hajlik a keze és érzékkel viseltetik a mások baja iránt s mivel a szívek titkainak mély ismerője, megbocsátja a kis lánynak világi kívánságát. Tudja ő, hogy ez az imádságos kis térdeplő nem tehet róla, ha nem az apácaságra érez „vokációt”, hanem inkább mint jó feleség és anya teljesíteni hivatását, ami annál fogva is érthető, mert csak nemrég egy barna és középmagasságú ifjú térdelt ugyanez oltár előtt - talán éppen ugyanazon a helyen, ahol most a kis lány térdepl - és olyasmint fejezett ki óhajtásképpen, ami a kis lánynak imádságával nagyon összevág...

A kis lány - mint mondani szokás jól imádkozott és Szent Antal megjutalmazta, amiért nap-nap után elébe járul és gyertyákat gyújtott, mert a harmadik keddi napon délelőtt tíz és tizenegy óra közt - ahogy ott térdepl elmerült lélekkel - a jó Szent Antal úgy intézkedett,

hogy nem messze tőle egy barna és középmagasságu ifju szintén ott térdepeljen elmerült lélekkel.

Ha föltekintene akár egyik, akár másik, meggyőződhetnék róla, hogy a jó Szent Antalnak áldott gondoskodásában meghallgatta az ő titkos kívánságaikat. Mivel azonban sokkal ájtatosabbak mindketten, semhogya másra gondolnának, mint az imádságra, nem veszik egymást észre sem az ima alatt, sem az ima után, még a szentelt víztartónál sem, csak a kijáratnál állnak meg és néznek csodálkozva egymásra...

- Boriska, hát maguk itt vannak?

- És maga?

Ha a jó Szent Antal nem volna a templomban lekötve s az oltárnál mindenképp elfoglalva, szóval, ha az ifjakat követte volna, nagyon meg volna elégedve a boldogsággal, amiben őket részesítette.

Borosznay Alfréd elkísérte Boriskát hazáig, föl is ment vele a lakására és ott kisült minden. Hogy ő, ki egy bizonyos kisázsiai konzulátus keretében van alkalmazva, hosszabb szabadsággal hazaérkezett és már föl is kereste volna Fáyékat, de nem tudta, hogy Budapesten nyaralnak a Városliget egyik kertjében... Boriska mindezt Szent Antal jóságos közbenjárásának tulajdonította s ezentúl, ha lehetséges, még buzgóbb látogatója lett oltárának, hogy megnyerje a jó Szent Antal további kegyes pártfogását is. Hiszen még csak az elején voltak: összer kerültek ugyan, - de mi lesz ezentúl? Hat hét múlva visszamegy a zárdába.

Sok eszmecsere és meghányás-vetés folyt kettejük közt erről a tárgyról és Borosznay belátta, hogy Boriskát csak egy módon lehet a zárdától megmenteni, ha karikagyűrűvel kedveskedik neki. Boriska és Borosznay, ez remekül hangzanék, csak hogy ahhoz okvetlenül megkívánatlik, hogy kinevezzék valóságos alkonzullá.

Különben mire venné el? A kinevezés pedig egyre késik a külügyminisztériumban... A miniszter ott heverteti az asztalán...

Ezen csak te segíthetsz, jó Szent Antal... Szálld meg ő kegyelmessége szívét és írasd alá azt az okmányt...

Mindhiába!... Akármilyen buzgón járultak elébe, a kinevezés egyre késett... És Boriska - a hívó lélek - álmatlan éjszakáinak gyötrelmei és hanyattatásai közt hiába törte a fejét, hogy a jó Szent Antal mért haragszik reá!

Mert hogy haragszik és hogy haragját valami vétkével vonta magára Boriska, azt az ő istenfélő lelke bizonyosra vette.

Végre megtudta az okát, még pedig álmában. Ott térdepelt megint az oltár előtt és könnyező szemmel, megható fohással fordult isméi védszentjéhez azzal a kérdéssel: haragszik-e rá, vétett-e neki valamikor, hogy megfélelkezik róla...

És a jó szent megszólalt:

- Igen, kedves lányom, én rád neheztelek.

Boriska megdermedten dadogta:

- Istenem, hát mit vétettem?

A szentnek arca elkomolyodott.

- Lányom, lányom, aki nekem ígéretet tesz, annak azt meg is kell tartani, de te megfélelkeztél fogadalmadról...

Villám csapott Boriskába. Megrendült egész testében, majd hogy le nem rogyott...

- Miféle fogadalmamról feledkeztem meg? - kérdezte ijedten.

- Csak gondolkozzál, majd eszedbe fog jutni.

A szent eltűnt... Boriska felébredt... Többé be se hunyta a szemét, csak tépelődött és nem tudott nyugtot találni.

Mert a szent igazat mondott. Eszébe jutott Boriskának is az ígérete. Akkor tette, mikor Borosznayt elhelyezték Kis-Ázsiába. Az ígéret abból állt, hogy ha az életben még egyszer összehozza a jó Szent Antal őket, még aznap száz koronát kiosztogat a szegények közt. Szent Antal összehozta őket, viszontlátta az alkonzul urat, de ő nem váltotta be ígéretét: a száz koronát még nem osztotta ki. Sőt ki sem oszthatja, mert nincs miből! Száz korona - nagy pénz egy fiatal leánynak, kinek egy fitying sem áll rendelkezésére és aki nem kérhet a szüleitől egyszerre száz koronát - alamizsnára...

Honnan kerítsen száz koronát, mert hogy azt az összeget a föld alól is elő kell teremteni, azt be kellett ismernie; hiszen addig Szent Antal vele szóba sem áll és a kinevezés sem fog megtörténni... Az idő meg sürget... két hét múlva már be kell vonulnia a zárdába...

Borosznayt is nagyban izgatták a hírek, melyek egy külügyminiszteri barátjától érkeztek, aki a legbizalmasabban megírta neki, hogy föl van terjesztve alkonzulkan... de az ügy megfoghatatlan módon fönnakadt... nem érthető, miért?...

Borosznay sem értette... nem is értette senki, csak Boriska.

Ő tudta, ki akadályozza az elintézést, - senki más, mint Szent Antal. Az áll útjában láthatatlanul - titokzatos túlvilági befolyással - a miniszter mögött és nem engedi, hogy azt az okmányt aláírja... Valahányszor a tintába mártaná tollát: megakasztja a kezét...

Boldogok, akiknek folyószámláik vannak a bankokban, egy csekkel, egy névaláírással nem száz, de ezer, sőt tízezer koronát is kikaphatnak, ha esetleg adósai Szent Antalnak.

Boldogok, akik Wertheim-szekrényekben nagyobb összegeket hevertetnek; egy kulcsfordítással kivethetik azt a summát, mellyel Szent Antalnak tartoznak...

Boriskának se Wertheimja, se folyószámlája és így ki tudja mikor törlesztheti tartozását, mely idővel valóságos adósság alakját vette föl képzeletében, amint hogy Szent Antal valóságos hitelezővé kezdett válni az ő jámbor lelkének hitében.

Kérdés: Mikor elégítheti ki Szent Antalt?

Felelet: Soha.

Újabb kérdés: Mikor teszi meg Szent Antal Borosznayt alkonzullá?

Súlyos válasz: Soha!

Pedig a kinevezés mind sürgösebbé válik, annál sürgösebbé, mert a szemhatáron sötét felhőtornyosulás mutatkozik egy kihívó, vakmerő kalap alakjában, mely kalap egy kihívó, vakmerő női fejen himbálózik!

Valld meg igaz lelkedre, Müller Teréz, ugyebár te azért vetted meg azt a kalapot, hogy Borosznayt elcsípd Boriska elől, kinek nincs ilyen gyönyörű kalapja, s aki ennél fogva okvetetlenül el fog esni ebben a kalapos viadalban.

Az a könnyű kalap ónsúllyal nehezült Boriska lelkére és elmorzsolta, mert teljes tudatában volt annak, hogy az a kalap sokkal szebb az övéénél és Borosznay sehogyse fog e kalapvaráznak tartósan ellenállhatni.

Müller Terézia is az ő tennisz-társaságukhoz tartozott és Borosznay iránt elejétől fogva túlságos előzékenységgel viselkedett, de mióta azt a kalapot beszerezte, elhalászási szándékával leplezetlenül ugrándozott a pályán és kiállhatatlan célzatossággal dobálta verőjével a labdákat Borosznaynak.

Boriska nem alaptalanul Szent Antalnak büntető szándékát sejtette Müller Teréz szereplése mögött, aki annál komolyabban tényezősködhetett, mert gazdag árvalány lévén, elvétetheti magát még ki nem nevezett alkonzulokkal is.

Kalapot, kalapot, új kalapot szerezz be magadnak, különben vége, vége!

Ezt sugta egy titkos szózat Boriskának...

Vannak csodálatos véletlenek az életben, rejtelmes esetlegei a gondviselésnek és megeshetik, hogy amikor egy lánynak sorsa egy új kalaptól függ, melynek megszerzésére szülei részről semmi kilátás nincsen, felvetődik átutaztában egy néni, aki megütközik Boriska kalapján s így szól:

- Ugyan hogy járthatjátok ezt a gyereket ilyen tavalyi kalappal?

Amire a mama imígy válaszol:

- Jó az neki, a jövő hét végén úgyis bemegy a zárdába.

- Boriska az én keresztlányom és nem nézhetem, hogy még tíz napig ezt a kalapot mutogassa végig a városon. Nesze Boriska száz korona, végy magadnak rajta olyan kalapot, amilyen tetszik...

S a néni a százas bankjegyet odacsapja az asztalra.

Álom ez vagy valóság?

Boriska ott lóg a keresztanyja kezén, melyet végigcsókol a szélrózsa minden irányában, aztán ráborul a keblére; keresztlány és anya összevissza ölelkeznek és azonnal elindulnak egyenest a kalaposhoz, hogy egy szép, igen szép kalapot beszerezzenek...

Hogy a kalaposhoz érkezenek, a Ferenciek-terén kell átmenniök, a barátok temploma mellett s a néni hirtelen megáll az ajtóban...

- Gyerünk be, fiam egy percre... Ma nem voltam misén... Majd imádkozom egy verset a Szent Antal oltára előtt.

A szentnek nevére megrezzent Boriska! Eszébe jutott tartozása. Kezében a száz korona, mellyel leróhatna s megkönnyebbülhetne mindenkorra, ha lemondana a kalapról. Csakhogy a kalap Borosznayval okozatilag összefügg; ha lemond a kalapról, lemondott az alkonzulról is, aki okvetlenül a Müller Teréz-féle kalapos hálóba kerül!

Sokan térdepeltek már a szentnek oltára előtt súlyos lelki küzdelmekkel, de Boriskának lelkében is nagy harcok vívódtak. Érezte, mit vár tőle a jó szent: semmi egyebet, mint hogy a kalapot (tehát szerelmét is) feláldozza neki! És Boriska meghozta az áldozatot. A megnyugvás derüje sugározta be szeliden arcát, mikor felkeltek és kimentek a templomból.

- Édes néni, én nem veszek kalapot... Engedje meg, hogy ezt a pénzt valami hasznosabbra fordítsam... Ugy-e, nem haragszik?... Az időm különben is rövid, amíg viselhetném, hiszen visszamegyek a zárdába!

A néninek nem volt kifogása ellene.

Nemes volt és dicső az áldozat, melyet Boriska hozott, de nemes és dicső a jutalom is, melyben Szent Antal részesítette... Abban a percben, amikor a kis lány az oltár előtt lemondott a kalapjáról, és a száz koronáját a perselybe dobta, Szent Antal is rögtön elhatározta, hogy méltányolni fogja... És mintha csodálatos összeköttetés léteznék a bécsi és budapesti Szent Antalok közt, a bécsi épp abban a pillanatban iratta alá a miniszterrel az alkonzuli kinevezést... Ki meri tagadni, hogy a csodák kora nem múlt el? Csak meg kell látni és hinni bennök!

Pár nap múlva egy ifju boldog pár hálás szívvel megköszönte Szent Antalnak közvetítését s a jószágos szent szelíden mosolygott le rájuk.

Az új kalap.

Tavas van!

Rügyzenek a fák, a nyaralás és fürdőzés kérdése napirendre kerül, nyiladoznak az ibolyák és ütött az utolsó zsúrok órája.

Tavas van!

A hó eltakarodik a hegyekről, langy szellők váltják föl a téli zimankót és a svábhegyi fogaskerekű vasut igazgatósága megjelenteti a nyári menetrendet.

Tavas van!

A dunaparti rakodókban kezd élet mutatkozni, az úgynevezett „fejedelmi folyam” úgynevezett „sima tükre” megtelik hajókkal, a bokrokból csalogánydal hallatszik, zsendülnek a mezők és minden hölgy megszerzi a tavaszi kalapot.

Egy hölgyet kivéve.

Úgy van, Budapesten minden nőnek lesz új tavaszi kalapja, csak neki nem.

S miért nem lesz neki?

Talán nem telik Mártának egy kalapra? Dehogyan nem telik, telnék akár tízre is, sőt férje boldog volna, ha a Koronaherceg-utcán végig fitogtathatná a felesége új kalapját. Mert Árky Ede miniszteri osztálytanácsos teljes mértékben méltányolja, hogy olyan bájos felesége van, mint Márta és soha férj nagyobb könnyedséggel nem egyenlített ki divatárusi számlákat, mint ő.

Nagy megdöbbenésére egy idő óta Márta nem részesíti ebben az élvezetben. Semmit sem rendel, semmit sem vásárol. Olyan egyszerűen jár, mint a lemondás, jobban mondva, olyan lemondó, mint az egyszerűség. Nem egy zsúron tárgyalták és találgatták e rejtélyt. Egy év óta nem varratott ruhát, a telet kihuzta tavalyi kalapokkal és szilárdan el van tökéelve, hogy most tavasszal is csak megújíttatja és fölfrissítteti a tavalyiakat, de újat nem csináltat.

Ede gyöngéd szemrehányásaira csak azzal felel, hogy nem vagyunk már új házasságok. Akinek két magzatát rengetik, az legyen anya és komoly. Amin még az édes mamája is megütözik.

- Márta! ez nem jó politika. A férjet nem szabad elidegeníteni. Kivált az a kalap bánt... Miért nem kell neked az a gyönyörű kalap?

A kalapról beszélgettek Horváthné szalonjában is, - ők hárman; Márta, az ő legkedvesebb barátja: a háziasszony, meg egy fiatalember, akit véletlenül mindig ott szokott találni Márta, ha Horváthnéhoz ellátogat. A fiatalember huszárfőhadnagyi egyenruhát visel, neve báró Schlossberg Rudolf és - ötödizigleni unokatestvére Horváthnénak.

És a puha, langyos, illatos otthonban olyan jól lehet kalapokról és egyébről tárgyalni.

- Ede ma bevitt a boltba, erőnek erejével föl kellett próbálnom. S mivel úgy találta, hogy - mint ő magát kifejezte, - ennivaló vagyok a kalappal...

- Te mindig ennivaló vagy! - veti közbe Horváthné.

- Megvette... És azt követeli, hogy ma fölvegyem az operára! Vajjon mit tegyek?

Márta elhallgat és félénken, kérdőleg tekint a főhadnagyi felé, aki udvariasan, hidegen és kimérten csak ennyit felel: „nekem nincs véleményem toalett-ügyekben.”

Horváthnéval a tapintat megérezte, hogy itt a tea ideje s hogy sokkal helyesebb lesz erről künn rendelkezni, mint az alkalmatlan inast behivatni. Egy félig nyájas, félig alamuszi mosollyal kilibegett.

Márta és a főhadnagy nem éltek rögtön az eszmecserére kínálkozó alkalommal, hanem illőnek tartották egy pillanatig hallgatni, mely illendőségi szünet után Márta szinte szakadozva megszólalt.

- Maga haragszik... látom a képéről... Én magának fájdalmat okoztam.

Megakadt és várta a választ. A báró azonban maga elé nézett némán, olyan kifejezéssel, mely mintha azt jelentené: „sohse törődjek az én fájdalommal, csak tegye föl azt a kalapot, ha olyan ennivaló vele...”

Soha huszárfőhadnagy sem ebből, sem más ezredből nem tekintett maga elé mélyebb keserőséggel.

Márta habozva folytatta: Férjes asszony vagyok s mint ilyen...

- Kötelességei vannak! Melyeket vakon kell teljesítenie! - egészítette ki a báró és hangjában csodálatos mélabú kondult meg.

S ez a mélabú végigrezgett az egész szobán és visszhangzódott Márta felé mindenfelől. A légkör megtelt szemrehányással s a kis szobának csecsebecsői, szobrocskái, függönyei, butorai... még az a kitömött angoramacska is a sarokban, mintha azt susogták volna: vigyázz, asszonyka! nehogy a hadsereg egyik legkiválóbb tisztjének szívét halálra sebezze.

Márta - szegényke - öntudatában is volt az ő nagy vétkének és szinte kérte volna a főhadnagyot, ne nézzen maga elé és ő felé ezzel a megsemmisítő keserű lemondással, mert az ön-súllyal nehezedik rá.

- Hát végképp elidegenítsem a férjemet? - mentegetőzik az asszony. - Maholnap már rám sem fog nézni... S ha ezt a kalapot is visszautasítom... ki tudja, mi lesz!

- Semmi sem lesz, mert maga fölteszi azt a kalapot!

- Tanácsolja báró úr... ajánlja?

- Nem esküdött-e meg férjének az oltár előtt, hogy mindig olyan kalapot fog viselni, amelyet ő akar, hogy viseljen?

Maró guny rezgett a főhadnagy hangjában. Márta lecsüggeszti a fejét.

- Maga kegyetlen!

- És maga nagyon is kegyes, igaz, csakis férjével szemben... akit mindenben részesít... míg nekem csak epesztést juttat...

- Báró! maga előbb nem így beszélt. Csupa gyöngédség volt! Holott most... hogy megváltoznak az idők... Még azt sem engedi meg, hogy egy új tavaszi kalapot vegyek.

- Miért ne? Ha mindenáron szüksége van tavaszi kalapra... vegye meg azt a fekete tollasat, mely a kirakatban ki volt téve a másik mellett...

- Istenem! mi jut eszébe! - borzadozik Márta. - Hisz az nekem rettentően áll. Az uram azt mondta, ha fölteszem, többé rám sem néz.

A báró fölragyog.

- Annál jobb, annál jobb. Ne nézzen többé magára... legalább nyugodt leszek... Nem fognak kínozni azok az örült rémképek... Ha elmegyek... és magukra hagyom... szinte látom: megöleli... megcsókolja... a férjnek brutális jogaival él...

- Kedves báró... Végre is ő a férjem...

A főhadnagy folytatja:

- Minap is, mikor bizalmas együttlétben... félhomályban találtam... magán az az ígésző pongyola... ő maga mellett a pamlagon... Megvallom, ez a pástorjelenet úgy hatott rám, mintha tetten értem volna...

- Mit beszél?

- In flagranti!

- Eredeti fölfogás! Egy férjes asszonynak szemére veti, hogy együtt találta a - férjével. Másnap el akart tiltani attól, hogy ezt a pongyolámat többé fölvegyem.

A főhadnagy fojtott hangon ad magyarázatot: Mert nagyon szép benne... ah! nagyon is szép... ellenállhatatlan...

- És maga nem akarja, hogy szép legyek?

- Mindenkinek lehet szép... csak neki ne legyen az, a férjének...

Márta csodálkozva néz a főhadnagra. Mi lett ebből a szelid, hódoló lovagból, ki egykor szinte áhítattal, mindenesetre csodálattal közeledett feléje? Azt hitte, megtalálja benne egy jól berendezett háztartás kiegészítő részét, - azt, aki sugárfénnyel fogja körülvenni, a lovagot, ki csak ad, de nem kér semmit. Idővel azonban nem zárkozhatott el az elől a sajnos tapasztalat elől, hogy ismét egy kis csalódás várakozik rá. A hódolat kezdett átalakulni követelőző zsarnoksággá, melyet a báró csakis nagy szerelmi érzésével menthetett ki némileg. Szinte kiszabta neki élte módját, viselkedését, öltözködését, mindig azzal az ürüggyel, hogy kerüljön minden kihívót, mert félti mindenkitől, legjobban a férjétől. Ez a féltékenység lassanként türhetetlenné vált; Márta méltán kérdezhetette magától: az az udvarló hivatása és feladata-e, hogy ő is bosszantsa a szegény asszonyt? Akkor mi a különbség közte és a férj közt?

S ebben az esetben a férj kedvesebb volt az udvarlónál. Mert az nem bánta, ha bámulták a feleségét, sőt az jól is esett hiuságának, míg a főhadnagnál minden csipke, minden toll, minden fodor, ami szépségét emelheti, szemet szúr. Úgy járhatja, hogy szégyen és Márta elég gyerekes, hogy csupa félelemből - nehogy nagy szerelmét megsértse, - beállott apácának...

A főhadnagy kitalálja, mi cikázik végig Márta fejében és fölsóhajt: „Maga nem szeret... nem szeret úgy, mint én!”

Mártából kitör a méltatlankodás. Pir önti el arcát.

- Nem bizonyítottam be eléggé? Tavalý két ruhával kínált meg Ede és nem varrattam egyet sem. A télen három kalapról mondtam le... És egy bundáról... Mindezt magáért... És nem éri be ezzel sem... De ez még hagyján... hanem azt követeli, hogy azt a fekete tollas kalapot megvegyem és föltegyem. Ez tulság... igen... igen, báró úr... tulság! (Márta szinte fuldoklik a fölindulástól.) Ilyent még nőtől nem kívántak! Az én koromban fekete kalap!... Nekem, akinek csak a világos színek állnak jól...

Zokogva dőlt hátra a székből.

A főhadnagy megijedt; ennyire nem akarta ő vinni... hiszen csak próbának szánta a fekete kalapot... hadd lássa, kezében van-e már az áldozat?... Láta azonban csakhamar, hogy föl kell vonulni a legnagyobb üteggel...

- Bocsásson meg, édes, egyetlen, drága Márta! Örült vagyok... de csak szerelmem vakított el... Visszavonok mindent... nem leszek többé követelő... járjon úgy, ahogy akar... csináltasson ahány ruhát tetszik... Nem vagyok már féltékeny... Alárendelem magamat mindenben az ön akaratának... Csak bocsásson meg, különben végem van!

Márta fölvetette az ő szép kék szemét és ráeresztette a főhadnagyra szeliden, sugárosan, de mérhetetlen határozottsággal.

- Kedves báró... Isten velünk... mi egymást többé nem láthatjuk...

- Miért nem?

- Mert meggyőződtem róla, hogy magának nincs szíve.

A főhadnagy méltatlankodik.

- Hogy nekem nincs szívem! Azt meri mondani a szemembe!

Márta ismét fölveti szép, kék tekintetét és ismét bevonja vele a főhadnagyot.

- Merem mondani, kedves báró, hogy nincs szíve... Maga engem abban a csúf kalapban járatott volna, és nem bánta volna, ha kinevet az egész világ. Aki ilyesmire képes, annak mindene lehet, - csak a szíve hiányzik. Hálát adok a sorsnak, hogy idejekorán kiismertem, mielőtt okom lett volna megbánni.

És fölkelve, megsértett méltóságának teljes pompájában eltávozott Horváthné nagy ámulatára, ki a teával bejött a szobába.

A főhadnagy utána nézett és egyet csettintett.

- Mit mivel maga? - kérdezte Horváthné.

- Elhibáztam... hm! máskor okosabb leszek...

- Tetszik egy csésze?

- Sok cukorral, - felel a főhadnagy és rágyújt egy cigarettára.

Este meg a színházban az egész páholysor megcsodálta Mártát új kalapjával.

És Árký Ede sugárzott.

Hátha még tudta volna, mit köszönhet ennek a kalapnak.

A sóskafüredi ánglius.

Ég!

Hiába mosolyogsz kékebben, mint akármely eddigi évadban Sóska-Füred fölött! Hiába volt e kiválóan jeles és páratlanul üdítő telepnek nagyobb közönsége, mint eddig bármikor (152 vendég hemzsegvén a zene körül!) Barna Nándor igazgató mégis úgy járt-kelt, mint kinek kenyerét ette tyúk. Aki más években pezsgő kedvével az ottani társas életet mindig fölélénkítette és szikrázó pohárköszöntőivel elszedítette a közönséget, az idén lankadt, bágyadt, elázott. Ha ki e tünemény okát kutatja, meg fogja találni abban, hogy Sóska-Füred nem foglalja el azt a helyet a fürdők sorában, melyet vizei hatásánál és természeti szépségeinél fogva megérdemelne. Tetszhetik másoknak Marienbad vagy Wiesbaden, pártolhatják akárhányan Aix-les-Bainst, vagy más úgynevezett világfürdőt, Barna Nándor csak egy világfürdőt ismert: Sóska-Füredet. Aki ezen csodálkoznék, az csak a *mai* Sóska-Füredet ismeri, holott Barna Nándor látnoki szemével már olvasott a jövőben és megálmodta a jövő Sóska-Füredét.

Ott ült megint néhány barátjával rendes esti pihenőjén a nagy tölgyfa alatt a Rákóczi-dombon.

- Milyen kilátás!... Végig a völgyön, ugy-e? És amott a hegylánc! Van-e ennek párja?

- Nincs, nincs! - volt az egyhangu felelet.

- Dehogyan nincs, csak hogy ti nem láttatok még különbet.

Barna Nándor meg sem fordult, ráismert hangjáról a kelletlenkedőre. Ki lehetne más, mint Farkas Bálint, kuriai bíró ő méltósága, aki évről-évre idejáromat, de csak azért, hogy mindent szidjon és minden ellen kifogást tegyen. Kivált a szegény igazgató az ő céltáblája. Most is, mintha csak ezért fáradt volna föl a dombra. Az igazgató rég megszokta ezt az epéskedést és rá sem hederít, csak úgy odaveti: „No majd húsz év múlva, méltóságos uram... akkor csevegjünk erről a tárgyról”.

- Ugy-e, amikor az angolok elárasztják?... Hahaha! A lordok... akiknek egyéb gondjuk sincs, mint idehordani a millióikat... Hogy a derék magyar ember munka nélkül megélhessen az idegenforgalomból!

És folytatta izetlenkedését az idegenforgalom ellen, hogy az egy divatos jelszó, melynek értelme nincs. Erőltetni az ilyet nem lehet. Kötéllel fogdosni idegeneket nevetséges. Ráfizetni minden idegenre pedig ostobaság. Vagy fejlődik az magától vagy sem. Ha fejlődik, mozdítsuk elő holmi intézkedésekkel.

Áttérve Sóska-Füredre, azt javasolná...

Nem javasolhatott már semmit, mert kikelése alatt a hallgatóság fölkászolódt és egy-kettő kivételével elpárolgott.

Vacsoránál a különböző asztaloknál szóba kerültek a méltóságos megjegyzések. Kevesen csatlakoztak a bíró úrhoz, a túlnyomó többség óriási jóvót jósolt Sóska-Fürednek...

- Mihelyt megismerik! - vélekedett általános helyeslés közt az igazgató. - Ahhoz pedig angolok kellenek. Csak egy-kettő elvetődne Sóska-Füredre... hogy hírért vigye... megindulna az áradat. A magyar közönség nem tudja, mivel bír Sóska-Füredben, milyen kinccsel! Ha a Tátrának vannak angoljai, miért ne lehetnének Sóska-Fürednek is?...

A szép Armbruszt né a harmadik asztaltól átszól, hogy - mint hallja, - a szomszéd Gálócon több angol tartózkodik vadászatra, mint a grófnak vendégei.

- Gondolom, azok közül való lehetett az a szőke fiatalember, aki ma az erdőben Vilmáékkal beszélgetett.

Vilma Barna felesége, Vilmáék alatt Armbrusztné anyját és leányát értette, a szép Barnánét és a még szebb Ilonát.

- Ti egy angollal találkoztatok és egy szót sem szóltok róla? - vonja családját kérdőre az igazgató.

Ilona felelni akar, de édesanyja megelőzi.

- Csak pár szót váltottunk. Az út felől kérdezősködött, mely Gálócra visz.

- És nem híttátok meg, hogy tekintse meg Sóska-Füredet? - méltatlankodik az igazgató.

Anya és leány töredelmesen megvallják, hogy erre csakugyan nem gondoltak. Többen úgy vélekednek, hogy a mi késik, nem múlik, a mulasztás még jóvátehető. Barna Nándor a gróf jószágigazgatójával jóban lévén, általa meghíhatná az angol társaságot egy sóska-füredi kirándulásra. Reggelre kelve át is hajtott az igazgató úr Gálócra. Sajnos! barátját nem találta otthon, két hétre elutazott.

Csalódottan tért haza. Az angoljárás szép terve füstbe ment.

Azonban csoda történt. Vacsora után ellenfele a kuriai bíró úr fölkelt és odalép Barnáék asztalához, meghajtja magát udvariasan és engedelmet kér, szabad-e ott helyet foglalnia. Az egész étterem föltekint. Ez a jelenet a sóska-füredi évadnak kétségkívül legnagyobb társadalmi eseménye, mert a bíró úr eddig egyetlenegyszer se ült az igazgató asztalához. Sőt arra menet is éppen hogy egyet biccentett.

Vajjon mi lehet a rendkívüli elhatározásnak oka? Megváltoztatta-e nézeteit Sóska-Füred jövőjéről és az idegenforgalomról? Akik Farkas úrnak hajthatatlanságát ismerték, alig hihették ezt. És mégis... ő volt Mohamed, aki a hegyhez ment.

Az igazgató úr udvarias előzékenységgel fogadta. Fölkelt s úgy kínálta meg székkal. S áttért tárgyára! Hogy ő az erdőben ma találkozott az angollal, megismerkedett vele és meghívta Sóska-Füredre.

Az igazgató nem tudta ébren van-e vagy álmodik.

- Ebből láthatja, igazgató úr, hogy én nem vagyok Sóska-Fürednek ellensége. Jövőjét szíve-men hordozom! Csak éppen azt a síppal, dobbal való idegenforgatási erőlködést, mely ma nálunk divatos, - azt tartom meddőnek. - Ha van az idegennek oka meg érdeke, majd fölkeres. Amit mi megtehetünk, az legyen, hogy jól találja magát itten... Jó és tiszta, - kivált tiszta fogadókat mindenekelőtt... mert ha ide csábítjuk az egész világot és az nem tud ágyainkban nyugodtan aludni, - illára veszi a dolgot és bottal üthetjük a nyomát...

Az igazgató mindebből nem hallott semmit... ő csak angolt látott... az ő ángliusát...

Barnáné is meg volt lepve. Csakugyan az ő angoljukkal találkozott ő méltósága?

- Azzal - azzal! Meg is mondta, hogy egy igen bájos fiatal leánnyal akadt össze a minap... igen... igen, nagyságos asszony... egy igen bájos leánnyal... Ezek voltak tulajdon szavai. Sőt hozzá tette még: és igen előkelő kinézésű idősebb testvérével. Én fölvilágosítottam, hogy édes anyja, amit sehogysem akart elhinni...

- Nemzetközi udvariasság!... - viszonzá Barnáné szerényen... de ámulva...

És nem kevésbé ámultnak látszott leánya is... aki azonban csak annyit kockáztatott, hogy angolul beszélt-e az az ánglius?...

- Én nem tudok angolul, - felelt a bíró. Ezt ő rögtön észrevette és németre terelte...

- Hát tud németül? Annál jobb... Az én angolságom úgy sem valami híres... - mond az igazgató és megragadja a bíró kezét. - Nagyon szép volt méltóságodtól... igen köszönöm... Szolgálatot tett ezzel egy törekvő fürdőnek...

- Szívből kívánom, hogy ennek a látogatásnak üdvös következményei legyenek, - folytatta a bíró úr, kinek sem arcában, sem hangjában a szokásos gunyos és gonoszkodó kifejezésnek nyomát sem lehetett fölfedezni. Csupa vidámság volt, mint aki nagyot könnyített lelkiösmere-tén és megszabadult holmi furdalásoktól. Tartozását Sóska-Füreddel szemben kiegyenlítette.

A hír csakhamar elterjedt az egész teremben. Egyik asztaltól a másikhoz. És megindult a tárgyalás nagyon, - de nagyon élénken és nem minden izgalom nélkül! Kutasiné volt legjobban megelégedve, ő kitünően tud angolul, járt is egyszer Londonban a mérnökök kirándulásán s ami fő, - szerencsére lehozta kivágott ruháját... Az ura nem akart beleegyezni. Mire való a kivágott ruha Sóska-Füreden? Sőt férje tudtán kívül a szmokingját is berakta, ő most könnyen nevet, tőle jöhetnek az angolok, ő európai színvonalon áll. Látni fogja a három-egy-királyság, hogy távol keleten sem laknak barbárok. Mindenesetre gondoskodni kell róla, hogy az anglus jó benyomást vigyen magával. Vacsora helyett diner lesz s azon tarkán megjelenni műveltségi hiánylatra mutatna. Azért aki csak turista-öltözékkel jött, - az anglus ittléte alatt tegyen kirándulást.

A társaság olyan kedvvel oszlott szét, mint még soha. Barnáék is... A férj rögtön visszavonult szobájába, hogy a teendő intézkedésekről gondolkozzék: anya és leány magukra maradtak.

- Érted, mama?

- Nem én! Hát te?

- Még kevésbé!

- S talán mégis kezdem fölérni... Hátha Tibor ilyen módon akar bejutni? - vélekedik a mama...

- Ilonka kétségbe volt esve.

- Akkor végünk van... Apa sohasem bocsátana meg...

- Sohse nyugtalankodjunk. Bizonyosan tévedés! Farkas más emberrel találkozott... igazi anglussal... és csak azt hiszi, hogy mi is ezzel találkoztunk minap.

Nagyon sokáig suttogott még anya és leány az ágyban... Összebujtak... néha nagyokat kacagtak közben... össze-vissza csókolgatták egymást... Reggel felé lehetett, mire az álom elnyomta. Mélyen aludtak, mikor az igazgató kora reggel a szobán átment.

Ő - szegény! egy hunyást sem tett egész éjjel... Káprázatok vonultak el lelke előtt... Hosszu sor anglus, mind szikár és szöske és mindegyik kezében egy utazótáska... akik mind kénytelenek voltak visszafordulni Sóska-Füredről, mert már túl van tömve. Még a billiárdokon is lordok hálnak.

A fürdőszobák kádjait pedig két font sterlingért adják ki éjjelre a ladyknek...

Reggel megindult a készülődés a fürdő minden zugában.

Volt sikálás, surolás, söpörgetés! Szobákban, folyosókon. Egy falevélnek sem volt szabad ott maradnia... Az olvasóba egy pár Tauchnitz-kiadást adott Kutasiné kölcsön, hogy az asztalokon elhelyezzék. Csak lett volna angol ujsága, hogy ezt is kitergegethette volna... sajnos! nem volt! Pedig az kétségkívül jó hatást tett volna az angolokra. A cigánynak meghagyta, hogy az angol himnuszt gyakorolja be jól, a cimbalmosnak pedig lelkére kötötte, ne igya le magát, mert az angolok legjobban a cimbalmost szokták megbámulni.

Az ebédlő fölött kiíratta: *Dining-room*. Eleinte tévedésből Dinning-roomot írt két *n*-nel, de Kutasiné fölvilágosította, hogy angolul csak egy *n*-el szokás ebédelni.

Dél felé Sóska-Füred kész volt a fogadásra.

Albion jöhetsz.

De Albion nem jött. Sem aznap, sem másodnap, sőt még harmadnap sem... Az igazgató úr a közönséggel együtt már gyanúsítani kezdte a bíró urat, hogy rossz tréfát engedett meg magának. Ő méltósága azonban véget vetett minden ráfogásnak, mert negyed nap délben megjelent az angol fiatalemberrel, akit egyenest bevezetett az étterembe, az igazgató asztalához.

Bemutatta: „Mister James Smith”.

Barna úr a legnagyobb előzékenységgel fogadta, rögtön leültette a családi asztalhoz s a társalgás pár angol szónyi bevezetés után megindult németül. Kisült, hogy Mr. Smith nem a gróf vendége, hanem egy közeli fürdőben időzik, Bodákon.

Barna úr nagyon elcsodálkozott: hogy került Mr. Smith Bodákra - egy ilyen jelentéktelen fürdőbe?

Farkas úr megmagyarázta, hogy Mr. Smith tulajdonképp Lomnicra igyekezett, de útközben rosszul lett - kiszállt Bodákon és azt a csöndes helyet annyira megkedvelte, hogy már három hét óta nem tud onnan megválni.

Az igazgató el van képedve: Bodáknak van ángliusa és Sóska-Fürednek nincs! Három hét óta van... ha ő ezt sejtette volna... már rég elcsalja.

Ezalatt Mr. Smith a legélénkebben társalgott a két hölgygel. Anya és leány igen elpirultak volt, mikor az angolt belépni látták, Mr. Smith nem kevésbé. Azonban csakhamar visszanyerték mindhárman rendes színüket és hirtelen annyira megismerkedtek, mintha tíz év óta sülve-főve együtt lettek volna!

Másnap Mr. Smith átköltözött Bodákról és a sóska-füredi társas élet ettől fogva teljesen megváltozott.

Mindenki érezte, hogy már nem vagyunk magunk közt és hogy rendes pongyolaságunkból engednünk kell. Mindenki gondosabban kezdett öltözködni. Bodárné nem tűrte, hogy az ura csibukozzék, mert hátha Albion ezen megütköznék, a konyha is hirtelen megjavult, a kiszolgálat pontosabb lett, a tisztaság a vakítótság fokára emelkedett - szóval egész Sóska-Füred érezte, hogy mindent el kell követnie, nehogy Mr. Smith rossz hírünket vigye ki - Európába. Mr. Smith lett a társas élet középpontja.

A cigány minden ebéd és vacsora alatt elhúzta az angol himnuszt, olyankor az egész közönség fölkel s állva hallgatta végig.

Mr. Smithnek a hódolat úgy hazája, mint személye iránt igen jól eshetett, mert pompásan érezte magát Sóska-Füreden. Mulatott, hancurozott, tenniszezett a vendégekkel, az elragadtatás pedig tetőpontját érte el, mikor egypár szót megtanult magyarul és csárdást próbált táncolni, ami meglepően sikerült. Este Barna igazgató fényes felköszöntőt is mondott Mr. Smithre, mint a magyar nemzet lelkes barátjára, kiemelve a két nemzet ezredéves alkotmányát és egymás iránti rokonérzését. Mire az egész közönség háromszor *hipp! hipp! hurrát* kiáltott.

- Aranyos ember ez az angol!

Ez volt a közvélemény Sóska-Füreden, melyet teljesen fölélnkített. - Ügyesebb, leleményesebb rendezőt képzelni sem lehetett; kifogyhatatlan volt a kirándulások, tréfák, mókák rendezésében. Mindenki meg volt elégedve, legjobban Barna igazgató, aki repeső örömmel látta, hogy Mr. Smith bele harapott!... Egy angol vő! Ezt álmodni sem merte.

Annál kevésbé volt az angliustól elragadtatva az az ember, akinek a fürdő őt köszönhetette, aki ide hozta.

- Elég volt a tréfából, elértem, amit akartam, holnap reggel el fogsz pályázni!

Szólt Farkas úr este, mikor Mr. Smithet szobájában fölkereste.

Magyarul mondta ezeket a szavakat és Mr. Smith nemcsak megértette, de még felelt is rájuk - ugyancsak magyarul. Ej! ej! úgy látszik a magyar nyelv még sem olyan nehéz, hogy ha egy sült idegen egy hét alatt úgy megtanulja, mint Mr. Smith! Akinek még a kiejtése is teljesen kifogástalan, sőt kissé dunántúliának mondható...

- Kötéllel sem visz el innen bátyám... Nem magamtól jöttem ide... Bátyám hozott ide...

- Mert az igazgató urat le akartam főzni!... De hogy te a lányát vedd el... az nincs a programban...

- Sajnálom... nagyon sajnálom... de én Ilonát nem hagyom.

- Kitagadlak!

- Majd csak megélünk valahogy, - Ilonka jó gazdasszony.

- Hát te azt hiszed... hogy megkapod - ha kisül, hogy nem vagy anglius...

- Már megkaptam.

- Megkaptad?

- Megkértem és az igazgató úr ide adta!

- Az angliusnak adta, nem a magyarnak...

- Anglius vagy magyar, mint kérő egyre megy.

Rossz éjszakája volt az öreg Farkasnak. Forgott jobbra, forgott balra. Meg is fogadta: egy fillért sem hagy arra, aki elrontotta az éjszakáját. És megbosszulja magát. Másnap ő maga jelenti be az igazgatónak, hogy Mr. Smith színét sem látta soha Angliának és nem más, mint Kovács Géza miniszteri segédtitkár olyan fizetéssel, melyből ketten ugyan nem élhetnek meg. Ő pedig az ekléziára hagyja mindenét.

Fényes bosszunak volt ez tervezve... Milyen képet vág majd az igazgató úr e kettős csalásra... Mr. Smith Kovács Géza... És a világ kacaja... Mert Sóska-Füred vendégei hírét viszik a botránynak...

Ám a bosszu füstbe ment.

Másnap délben mindenki tudta, hogy Mr. Smith magyar ember.

Maga Barna terjesztette!

- A méltóságos úr engem akart becsapni az álángliussal, de én csaptam be - úgy tettem, mintha elhinném - pedig az első pillanattól fogva tudtam, kivel van dolgom. A feleségem elárulta volt! (Dehogy tudta, de hát ne rajta ne vessenek!)

Farkas úr ő méltóságát ette a méreg. Kijelentette öccsének, hogy nem egyezik a házasságba és - elutazott.

Az elutazás egyértelmű volt a kitagadással.

De a kuriai bírák nem haragtarlók, ha bánni tudnak velük.

És az esküvő utáni lakomán a méltóságos úr köszöntötte föl az ifju párt, igen elmésen kifejtván, hogy minden *Smith* a saját szerencséjének *kovácsa*.

Kricsi vizsgálja.

Egyetemi vizsgát lehet tisztességesen letenni, valahogyan lecsapni, lerakni, lehet azon keresztül csuszni isteni irgalomból és tanári kegyelemből, lehet végül fényesen, dísszel letenni sub auspiciis regis, ékes gyűrűt hozva haza az örömtől büszke szülőknek.

Deér Kristóf egyetemi hallgató nem tartozott azok közé, akiktől bárki elvárhatta volna, hogy királyi gyűrűvel fog a csatatérről visszatérni. A jeles és érdemes Deér családnak legutolsó fisa még azok sorába sem osztályozható, akiktől remélni lehetett, hogy a vizsgát böcsülettel, tisztességgel le fogja csapni. Holott ez a vizsgaletétel rá nézve életbevágó fontossága volt. Idősb Deér Kristóf, a nagybácsi, aki mint névföntartót, ifjabb Kristófit szemelte ki örökösének, a vizsgát okvetetlenül megkövetelte. A fiúnak meg kell a minősítést, a kvalifikációt szerezni, különben nem örököl.

Súlyos kívánság, mert kimondhatjuk hímezés, hámozás nélkül, hogy derék Kristóf öcsénk a legjobb esetben is legföljebb keresztül csuszhatnék ezen a próbatéten. Tudta ezt jól úgy Deér Kristóf, mint édesanyja, aki el is követett mindent, hogy az ő szemefényét, dédelgetett, drága, kedves, egyetlen Kricsijét átsegítse ezen a keskeny bürün, melyről annyian és oly könnyen le szoktak pottyanni a posványba.

Mert akik abban a téves hitben leledzenek, hogy a vizsgára nem szükséges más, mint jól elkészülni, azok igen csalódnak. Egy-egy tanárnak rossz kedve vagy szeszélye kiforgathatja összes tudásából a vizsgázót, adván elébe olyan furcsa kérdéseket, melyekre semmiféle könyvből nem készülhetett el. De még ha el is készült X. professzor úr könyvéből, hátha éppen Y. tanár úr kezébe kerül, aki mihelyt észreveszi, hogy nem az ő könyvéből készült, annyira megzaklatja, hogy Jusztiniánusz császár vagy tudós Verböczy is belebuknék. Mert a tanár urak közt akadnak ám sajátságos lények, akik, ha aznap rosszabbul ebédelték, mint rendesen, ezért a vizsgázót teszik felelőssé, holott inkább a szakácsnéjukat kellene megbuktatniok, ha ugyan ez utóbbival ki mernének kezdeni.

De az a szegény vizsgázó áldozat ott ül guzsba kötve, moccanni sem mer. Azon el lehet verni a port.

Igaz, nem mindig a tanár a hibás. Valljuk be serdülő ifjuságunk dicséretére, hogy a vizsgákra inkább a kávéházban, a billiárd vagy kártyaasztalnál, mint otthon íróasztalnál szeret elkészülni, a szerencsés véletlenre vagy a beajánlásra bízván a többieket.

Általános ugyanis a vizsgázó körökben a meggyőződés, hogy többet ér a protekció a szorgalomnál és készülődésnél. Meg kell hát mozgatni minden követ, hogy a tanár urakat - főleg a félelmeseket - megpuhítsák, megnyergeljék.

Deér mama ezt a kipróbált recipét követve három hét óta egyebet se tesz, mint hogy talpal, kilincsel, kunyorál, előránt ismerőst és ismeretlent, barátot és ellenséget, ír, ír, ír leveleket mindenfelé, hogy befolyásukat vessék latba Kricsije érdekében.

Anyai szeretetében még esküdt ellenségének is megbocsájtana, amit azzal bizonyított be, hogy Olajosnéval is kibékült, aki pedig halálosan megsértette volt, mikor szakácsnéját elcsalta. De hát Olajosné közeli rokonságban van a dékánnal, aki szintén tagja a vizsgáló bizottságnak, a dékán vasárnaponként Olajoséknál szokott ebédelni és így a családi politika az ellentétek elsimítását javasolta, ami egy zsúr alkalmával általános föltűnést is keltett és egy bizonyos körben közbeszéd tárgya is volt teljes két hétig.

A fáradhatatlan anya buzgalmának meg is termettek gyümölcsei és tíz nappal a vizsga előtt azzal a nyugodt öntudattal hajthatta le fejét kisdéd bőrvánkosára, hogy ha Kricsi elhasalna, annak nem ő (a mama), hanem ő (Kricsi) lesz az oka.

Minden jól állott és a szemhatáron egy báránnyel sem sötétlett, midőn, hogy egy egészen új szólammal jellemezzem a helyzetet, egyszerre, hirtelen villámként derült égből, olyan csapás érte Deér mamát, melyre éppenséggel nem volt elkészülve. Egy tanár kibetegedvén, hosszabb szabadsággal kénytelen volt délvidékre menni és helyette a bizottságba Vass Bódog dr. küldött ki, aki hajdan... ezelőtt vagy két évvel járt is a házhoz, sőt forgolódott is a házi kisasszony, Bettina körül... hanem azután hirtelen elmaradt. Elmaradt, mert el kellett maradnia ama gyalázatos eljárás után, melyet Kricsivel szemben elkövetett, akit megbuktatott a vizsgálaton, úgy, hogy szegénynek pótvizsgát kellett tennie. Igaz ugyan, hogy Kricsi egy kukkot se tudott felelni, de szabad-e egy tanárnak még ebben az esetben is megbuktatni egy fiatalembert, akinek a házához jár, s akinek - mint látszott - nőtestvére iránt érdeklődést is mutatott. És most megint a kezébe kerül. A végzetnek vannak ilyen ötletei.

Ettől a naptól fogva aztán az egész család elkerülhetetlennek tartotta Kricsi bukását, ő maga meg úgy elkeseredett, hogy többé könyvet se vett kezébe, fatalizmussal várta be a rá kimért elkerülhetetlen végzetet.

Ekkor azonban Bettinának egy mentő eszméje támadt, melyet nagy titokban megsugott édesanyjának... Az eszme körvonalai körülbelül a következők. Nem volna-e célszerű Vass Bódoggal az elszakadt fonalat ismét megkötni?... Annak idején magyarázat nélkül maradt ki, mintegy megsejtve a kedvet, mely a buktatás után iránta a házban uralkodhatik... de Bettinának van oka hinni, hogy nehezebb esett a kimaradás s azt hiszi, ha feledést borítanának a multra és meghívnák, ő elfogadná és másodszor talán okosabban viselkednék.

Deér mama fürkésző tekintete mélyen benn gázolt Bettina szívében...

A leány arcán gyöngye pir vonult végig.

- Neked ez az ember tetszik... de tudd meg, soha nem adnám neki... Amit Kricsin elkövetett, azt egy anya nem felejtetheti el.

- Édesanyám... hiszen nem is azért mondom... csak éppen, mert segíteni szeretnék szegény Kricsin.

- Az már más... Ilyen alakban tetszik nekem az eszme... Hívjuk meg... légy vele kedves... eressze keresztül Kricsit s aztán, ha eszébe jutna, hogy megkér... ki fogjuk kosarazni. Ez lesz a büntetése.

Bettina szíve földobogott, mikor az anyai fölhatalmazást megkapta... Milyen szívesen hívta volna meg mindjárt, de ha valaha egyetemi tanár fiatal leányt messziről - elkerült, úgy bizony Vass Bódog fejtett ki valóságos hadvezéri tehetséget abban, hogy az ellenséggel ne találkozzék és össze se ütközhessék.

Egyszer mégis csak sikerült elcsipnie, az akadémiai nagy gyűlés után a főlépcsőn. Bettina Pallaghyékkal ment el a gyűlésre, lejövet Pallaghyné megtette neki azt a szívességet, hogy a tanár urat előállította.

Meglátva Bettinát, mint rendesen, megint egérutat akart venni.

- Megálljon csak, professzor úr, ne fusson úgy előlünk. Bettina szeretne magával pár szót váltani. Egy kis protekció - nem tagadjuk, a bátyja érdekében, aki vizsgázni fog maga előtt.

Vass Bódog dr. olyan zavartan és savanyun mosolygott, mintha ő volna a vizsgázandó... Csak hebegett.

- Nem értem... mivel lehetnék Bettina nagysád szolgálatára.

- Nem ért?... Hát magyarázd meg neki Bettina.

Bettinából kipattant a nagy titok.

- Istenem... hát az, hogy ne buktassa meg szegény Kricsit.

Vass Bódog némi gúnnyal felelt.

- Én nem szoktam senkit sem megbuktatni.

- Dehogyan nem, - erősíti Bettina, - maga igen szigorú tanár hírében áll, magától mindnyájan igen félnek...

A tanár szeretett volna elszíni valami ürüggyel, de Pallaghyné nem eresztette...

- Hiába! professzor úr, nem menekül, amíg meg nem igéri ennek a szép leánynak, hogy bátyja iránt elnéző lesz...

- Én igazságos szoktam lenni, nálam nem szükséges az ajánlgatás.

Befordultak a dunaparti korzóra. Vass Bódog ugyan a Dorottya-utca sarkán mindent elkövetett, hogy a társaságtól elszakadhasson, de a Pallaghy család körülvette és észrevétlenül tovább hurcolta magával. S minden úgy rendeződött, hogy a tanár úr és Bettina - maguk se tudták, miképp - egymás mellé és a társaság elé kerültek...

- Legyen nyugodt, Bettina nagysád, én senkit se buktatok meg, aki nem szolgál rá...

- Hisz éppen az a baj, hogy Kricsi nagyon is megérdemelné... Nem tanult az semmit, nem is tud semmit. Ha én volnék vizsgáló tanár, megbuktatnám szintén.

Vass Bódog furcsán nézett a szép leányra.

- És tőlem mégis azt kívánja...

S ahogy ezt kiejtette, a leány olyan sajátságosan tekintett föl a tanárra és a tanár úr olyasmit kezdett érezni, mintha a női szem sokkal érdekesebb könyv volna az egyetemi könyvtár összes műveinél... Sokan sétálgattak így a déli órákban a korzón és sok bűbajos szem ragyogott véges-végig megannyi Szent János-bogárként... de őszintén szólva, a tanár úr nem látott senkit Bettinán és az ő kék szemén kívül...

- Tudja-e, Bettina, amit tőlem kíván, az egy panama.

Bettina hamiskásan nevetett rá.

- Tudom, tudom... És tisztában vagyok a helyzettel. Amit magának ajánlok, az némiképp a becsületbe vág... És ha elfogadja, hujja esik a tisztességének...

- Gyönyörű ajánlat, mondhatom!

- Meglepi őszinteségem?

- Mondhatom, kissé különösnek találom.

- Cinikusnak, ugye? - pajzánkodék a leány.

A tanár valósággal föl van hevülve.

- Bettina, maga engem meg akar vesztegetni...

- Nem tagadom!

- Csakhogy engem nem lehet megvesztegetni! - kiáltott föl a tanár büszkén.

- Minden férfit meg lehet vesztegetni... magát is...

Olyan kihívó, hetyke, de ennivaló volt ez a kis leány.

- S vajjon mivel gondolja, hogy kiforgat becsületemből?

Egymásra néztek.

Bettina enyelgő volt és édes.

- Hátha azt mondanám... eressze át a bátyámat és... kívánhat tőlem akármit! Nos, mit felelné erre?

Vass Bódog meghajtotta magát.

- Semmit se felelnék, mert tudnám, hogy ez nem őszinte beszéd... Ha rákerülne a sor, még se váltaná be.

- Hát meg fogja buktatni Kricsit? - kérdezte rémülten Bettina, aki ennyi kedvesség után másra volt elkészülve.

A tanár zérus alatti hüvösséggel felelt.

- Érdeme szerint fogok vele, mint mindenkivel, elbánni.

És meghajtotta magát Pallaghyék felé és elsietett.

- Semmire se mentél vele? - kérdezte Pallaghyné.

- Kiállhatatlan ember. Még mindig neheztel!

A vizsga napja mindinkább közeledett és a jó Deér mama egyre álmatlanabb lett, mert látta Vass Bódogot, amint kedves Kricsijét különféle válogatott módon kivégzi. Hol roston süti meg, hol beéri egyszerű fejbétellel, hol vad kegyetlenséggel lófarkhoz kötve hurcolja magával paragrafusokkal telt mezőkön...

A nap, a gyásznapi, a sötét nap, a szomorú nap elkövetkezett s oly módon köszöntött be, mely Deér mamának érzelmeit vérig sértette. Soha verőfényesebb, derültebb, nyájasabb, szellősebb, kellemesebb júniusi nap. Egy álló hétig ömlöttek az ég csatornái s éppen erre a napra követte el az időjárás azt a maliciózus merényletet Deér mama ellen, hogy a legarcátlanabb kibeterválkozást rendezte.

Mind hiába!

Mosolyoghatsz természet... Deér mama szíve bakacsinnal van kiverve és kápolnájában Kricsi fekszik a ravatalon.

Bettina kedve sem különb... Ez a tanár ugyancsak visszafizette a kölcsönt... fájt is belé a szíve, de nagyon... Mert amit ottan a Petőfi-téren a Petőfi-szobra alatt mondott, annak fele sem volt tréfa... Ha nem buktatja meg Kricsit, ő csakugyan kész lett volna akármilyen kívánságát teljesíteni...

Még ha a kezét megkérte volna - azt is odaadta volna...

De ő nem értette vagy nem akarta megérteni... Ridegen visszautasította... És meg fogja buktatni Kricsit szívtelenül, lelketlenül... Előbb vesszőt futtat vele válogatott kérdések közt, aztán beledobja az égő kemencébe.

Nemes bosszu! Egy szegény, tudatlan gyereken tölteni ki dühét, aki nem tanult semmit... Ülhetne csak ő ott a széken, szemben a professzor úrral, akkor dőlne csak el, hogy ki hozza a másikat zavarba...

A vizsga délután öt órakor kezdődött.

Deér mamát félórával előbb kirázta a hideg... ott fészkelődött eleinte a kereveten, utóbb kénytelen volt lefeküdni az ágyba... Bettina nem bírta vele.

Hét órára várták haza Kristófot és Bettina látta előre azt az ábrázatot, melyet be fog mutatni. Lefesthette volna... Az lesz rajta kifejezve, hogy - cudarság!

Ó Bódog, ó Vass! ó te Vass Bódog, ha bevilágíthatnál sejtelled mécsesével annak a bájos kis leánynak szívébe, megindulna a remegésén. Jöjjön függ ettől a vizsgától... Ha megbukik a Kricsi gyerek, egy álomképnek is vége szakad... Mely egy idő óta ott kísértet nappal is Bettina lelkében és az utolsó találkozás után a korzón olyan színessé, ragyogóvá lett!

Az álomképnek színhelye részint egy anyakönyvi hivatal, részint egy templom belseje, főszereplői részint egy anyakönyvvezető, részint egy pap, az ott lefolyó jelenet hősei Vass Bódog és Deér Bettina. Ez a kép. A kerete díszes közönség, mely jelenlétével a hatást emeli.

Álom, álom, édes álom, szállj tova, a rideg valóság nem tűr álmokat és fagyos leheletével ráfújva - szétfoszlatja...

Nincs jó angyalod Bettina, aki megsugná annak a rideg szakembernek, hogy ez egyszer ne „érdeme szerint” bánják el azzal az urfival, aki úgy sem akar a diplomája után megélni. De hát nem azért szakember valaki, hogy az efféle tekintet előtt meghajoljon...

Az óra hetet üt... és hetet üt a másik óra a szobában... és sorban hetet ütnek az órák a lakásban végig... És megszólalnak a toronyórák is és elütik a végzetes órát... nem törődve azzal, hogy mindegyik ütésük egy-egy csapás az anyai szívre, mely csak azt érti meg az órák nyelvéből: üssetek, üssetek, halálos órái az én drága fiamnak! Eddig megbukott, okvetetlenül meg kellett buknia minden számítás szerint és az öreg Kristóf bácsi vagyonából nem fog rá szállani egy fagyas sem!

Vizsgáló és vizsgáltató meg ott ülnek egymással szemben... És aki kettejük közt könnyebb helyzetben van, az kétségkívül Deér Kristóf. Ő olyan derűten ül székében, mint aki elkészült-sége biztos tudatában annak a lehetőségét is kizártnak tartja, hogy őt meg lehessen buktatni.

Amilyen derült, nyugodt Kricsi, olyan ideges Vass Bódog úr... S nemcsak ma nyugtalan... A korzói séta óta mindig az volt... Amit az a kis leány tőle elvárni látszik, az elveibe ütközik. Őt ez a mai fiatalság bosszantja, életfölfogását gyűlöli. Semmi kötelességérzet és komolyság benne. A billiárd és kártyaasztal már reggeli kilenc órákor - mint életcél. És ezeket ne buktassa meg. Megtöltse a közélet polcát ilyen léhakkal? Kricsi mintha ennek a válfajnak egyik díszpéldánya volna.

Bizonyosan konyítani se fog semmihez s ő átéressze? Mit szól majd hozzá a lelkiismeret és hogy fognak a tanártársak mosolyogni, ha ő - ki mindig a szigort hangoztatta és a protekciót üldözte - egy minden készültség nélküli urficskát átbozsát!...

Csak ne ment volna akkor az akadémiai ülésre... vagy legalább ne találkozott volna akkor azzal a kis leánnyal; vagy legalább ne sétált volna vele végig a korzón... Miért is nem vált el tőle a Dorottya-utca sarkán?... A Vigadó-téren, a kiosk előtt vetette rá az a kis lány egyikét ama tekinteteknek, melyek a regények szótáraiban mint végzetesek szerepelnek!

És fölélesztették a multat... a fájdalommat! Mennyit szenvedett Vass Bódog dr. két év óta. Hányszor vetődött föl benne az a gondolat: Istenem! érdemes volt-e ezt a szamarat megbuktatni? Hát megbuktathatók én minden szamarat széles Magyarországon? Én legyek az áldozata a lelkiismeretességnek?...

S valahányszor erről a tárgyról elmélkedett, egy bájos, édes, pajkos kép játszadozott szeme előtt és olyan kérőleg, esdőleg zúgott a fülébe egy csengő gyerekhang: ne buktasd meg Kricsit; az én kedvemért ereszd át; tudom, nagyot kívánok téled, igen nagy áldozatot, de meg

fogom hálálni egy életen át. És olyan boldog professzorrá teszek, amilyen egyetemi katedrán még sohasem ült...

S ezt az arcot látta mindig... de mindig... és ezt a hangot hallotta mindig... de mindig...

A vívódások eredménye az az eltökélt szándék lett, hogy Deér Kricsit mindenáron áteresztí... Még ha ki se nyitja a száját...

Mikor a tanárok leültek - Kricsi sorsa el volt döntve...

Keresztül fog menni, mert keresztül kell mennie! Vass Bódog csak azon imádkozott, hogy valamiképp ki ne nyissa a száját, mert akkor bizonyosan ostobaságot fog mondani és ilyen esetekben az áteresztést megnehezíti az a körülmény, hogy a vizsgákon hallgatók is szoktak jelen lenni... jövőző vizsgázók... akik tanulmányozzák a helyzetet, az egyes tanárok kérdései anyagát és módját... Ezek előtt csak szemérmatosan lehet panamázni... hogy valamiképp észre ne vegyék a szándékot.

Vass Bódog dr. el volt határozva, hogy nem engedi Kricsit szóhoz jutni! - Fölteszi a kérdést - de megelőzi a választ... Nagyon kedves lesz... rögtönöz egy mókavizsgát.

Csak hogy Vass úr egy váratlan akadályba ütközött.

Kricsinek azon szintén eltökélt szándékába, hogy Vass tanár urat derekasan megtáncoltatja. Mert az urfi tisztában volt a helyzettel. A tanár urnak gyöngéd hajlamai Bettina iránt nem voltak előtte titok, különben miért köszönné neki egy idő óta olyan barátságosan előre a kezével, be sem várva, hogy a fráter megemeli előtte a kalapját? És miért mosolyogna rá mindig olyan nyájasan, mikor a folyosókon találkoznak?

Professzor úr, maga szerelmes a hugomba és meg mert engem buktatni? Majd megtanítom önt becsületre... Tessék engem most is, másodszor megbuktatni, de akkor jaj magának, keresztet vethet mindenféle tisztességes szándékára. Házunkba a lábát ugyan nem teszi be.

Ezzel a szándékkal ült le a tanár úr színe elé, aki nagyon izgatottnak látszott. Ami természetes is, mert méltán nyugtalanította a gondolat: vajjon átcúsztatási szándéka fog-e sikerrel járni?

A magyar közjog volt a tanár úr tantárgya és ő a legbátorítóbb és legbiztatóbb tekintet kíséretében azt a kérdést vetette oda Deér Kristóf elé, hogy beszéljen neki valamit az aranybulláról. Úgy ejtette ki ezt a kérdést, mintha azt akarta volna kifejezni: édes, kedves öcsém! Hidd el nekem, teljesen bliktri, akármit fogsz felelni arról a bizonyos aranybulláról, beérem azzal, ha a látszat kedvéért valamit makogni méltóztatol arról a bulláról.

A tanár úr jóakaró nyájassága egy kanibált is megindított volna, de Deér Kristófot egy csöppet sem hatotta meg. Mit neki az aranybulla? Hallott ugyan róla harangozni és körülbelül sejti is, hogy az egy bulla volt, melyet azért neveztek aranybullának, mert vagy egészben vagy részben aranyból volt. De ha megfeszítették volna nyomban, ennél még se tudott többet erről a nevezetes bulláról, s keveselven tudását, jobbnak ítélte el sem árulni tudományát, minélfogva egy hangot sem felelt, hanem maga elé bámult olyan egykedvűséggel és közönyösséggel, mintha őt ez a bulla csöppet - de csöppet se érdekelt volna.

Csak hogy a professzor urat nem lehetett olyan könnyen kihozni a sodrából, ő türelmes volt és kedvesen unszolta közömbös vizsgázóját, hogy csak gondolkozzék egy kicsit. Nem kell elhamarkodni, mindjárt eszébe fog jutni, hogy ezt az aranybullát II. Endre király adta ki, aki jeruzsáleminek is nevezetik. És pedig miért - tessék azt megmondani.

Erre aztán megtörtént a csoda, hogy megszólalt. És kijelentette, hogy II. Endre azért nevezetik jeruzsáleminek, mert ott született.

Amire a fiatalság helyeiről nevetés volt hallható, mely elárulhatta Deér Kristófnak, hogy tán még sem azért kapta boldogult királyunk ezt a melléknevet. A tanár úr sietett is a legelőzékenyebb módon azt a tévedést helyreigazítani, hogy Endre király ugyan születhetett volna Jeruzsálemben éppen úgy, mint ahogyan nem született ottan, de azt a melléknevet nem azért, hanem keresztes hadjárata miatt ruházták rá.

Vass Bódog tanár ezentúl aztán a vizsgázandót már nem is engedte szóhoz jutni, hanem tanácsosabbnak tartotta a feleleteket önmagának rögtön meg is adni, ami annál helyesebbnek mutatkozott, mert ily módon Deér Kristófot szemlélő nyugalomban kevésbé zavarta meg. De nehogy ez a módszer nagyon föltűnjék, a tanár úr szüneteket tartott közben, melyek alatt Deér Kristóf úr felelhetett volna, ha akart volna. De ha nem is felelt, a tanár úr olybá vette, mintha felelt és pedig megfelelően felelt volna. És sűrűn bölintgatott helyeslőleg és épp oly sűrűn hangoztatta: nemde, ön így gondolja? ugy-e, ez csakugyan így volt? Mindebben Deér Kristóf legkevésbé sem kételkedett! Ami azonban Vass Bódog úrra olyan hatással volt, hogy verítékcseppek kezdtek homlokán gyöngyözni, mintha Deér Kristóf őt csakugyan megizzasztotta volna.

A tanártársak és a hallgatók eközben bizonyos csodálkozó ámulattal kísérték ezt a sajátságos vizsgálati módszert, melyet éppen a legszigorúbb hírben álló egyik tanár úr látott jónak most megkísérteni. És Vass Bódog érezte ennek az áramlatnak hatását, érezte a szűrő és fürkésző pillantások nyilait, kiválóképpen sütötte, égette, pörkölte egyik tanártársának gúnyos ajk-rángatózása, akinek több ízben szemére hányt a volt elnéző engedékenységet.

Most bezzeg visszaadhatta volna a kolléga kamatostul a kölcsönt, hogy röstelte ezt jó Vass Bódog! Hogy pillantott könnyörögve a vizsgázó felé: felelj már - az Isten is áldjon meg, akármit, csak nyisd ki a szádát, különben kénytelen leszek téged megbuktatni!

Hó és buzgó könnyörgésének végre meglelt az eredménye. Mert mikor kimerülten odavetette, mondja hát el, mit tud még az aranybulláról, hirtelen megnyíltak az ég csatornái és Deér Kristóf ajkáról ömlött a szó - a szóözön - a szóáradat. Endréről, II. Endréről, jeruzsálemi Endréről, az aranybulláról, annak záradékáról, a záradék eltörléséről, a magyar nemességről, ellenállási jogáról beszélt és beszélt és nem szünt volna meg beszélni. A szentlélek szállta-e meg vagy megkönyörült a szegény professzor úr kínlásán? Nem volt az mind új - amit az aranybulláról hallatott, nagyrészt ismétlése volt a tanár úr előbbi szavainak, de olyan rettenthetetlen bátorsággal és vakmerőséggel adta elő mindezt, hogy saját tudásának látszott. S mikor végül a tanár megkönnyebbülten és ragyogó arccal áttért a jelen korra, olyan súlyos kérdésekkel téve próbára, hogy hány magyar minisztérium van és az ő felsége személye melletti minisztérium Bécsben vagy Budapesten székel-e, Deér Kristóf csodás tájékozottságot árult el, és még arra a kérdésre is meg tudott felelni, hogy a delegációk váltogatva üléseznek, hol Budapesten, hol Bécsben...

Deér mama már félholtta volt válva, mert percenkint azt várta, hogy drága fiacskáját a mentők fogják hazaszállítani. Nem hitt szemének, mikor Kricsi se nem halványan, se nem sápadtan, de még véresen sem, hanem harsány nevetéssel és dobogó lármával berontott.

- Na Bettina, ahogy én ma azt a te professzorodat megizzasztottam, úgy még egyetemi tanár meg nem izzadt!

- Te izzasztottad meg? - ámult a mama.

- Én bizony, - kacagott Kricsi. - Szegény Vass Bódog! Olyan panama sem volt még az egyetemen, mint az én vizsgám! A híres buktató! A szigorúság mintaképe! Oda a híre! És mindezt egy kisleányért cselekedte, szegény feje! Mama! Bettina! Vagy sógorom lesz ez az ember vagy kíváncsiorlok Amerikába...

És úgy is lőn... mert néhány nap múlva - a véletlen úgy hozta, hogy Bettina Kricsivel véletlenül a korzón elsétált a Petőfi szobra előtt és szintén véletlenül Vass Bódognak is arra volt útja. S bár egymást nem látták, véletlenül szinte egymásba ütköztek...

Lehetetlen volt kitérniök és Vass Bódogtól roppant udvariatlanság lett volna nem csatlakozni Bettinához, aki olyan barátságosan ragyogott feléje.

És végigsétáltak a korzón egyszer, de nemcsak egyszer, tán kétszer, sőt némelyek szerint háromszor is, és megtárgyalták a tanári állás nehéz voltát olyan vizsgázandókkal szemben, akiknek hugába az illető tanár szerelmes. És Vass Bódog dr. ez alkalommal eszébe juttatta Bettinának egy ugyanott a Petőfi-téren tett könnyelmű ígéretét, hogy ha Kricsi átcsúszik, kérhet tőle akármit.

Arról, hogy Bettina ezt a kérdést, mint illetéktelent visszautasította volna, hiteles adatunk nincs. De különféle körülmény bizonyítja, hogy a vizsga után pár hónappal egy ifju pár, mely föltűnően hasonlított Vass Bódoghoz és Bettinához, a velencei Márk-téren a galambokat agyonetette...

Miért nem készült el az opera?

- Előjáték. -

„Romola!” „Romola!”

Milyen fölséges opera vált volna belőled, ha elsültél volna! Új iskolát alapítottál volna, meghódítva a világot a magyar mesternek; a zene története egy ragyogó lappal, sőt tán fejezettel gazdagodott volna!...

Ha elkészültél volna - ó *Romola*!

S mért nem készültél el? Mért fosztódott meg a zeneértő és kedvelő közönség ilyen kincstől?

Ennek az oka is - *Romola*. Mert nemcsak az operának lett volna ez a címe, hanem ez volt a neve a szöveg egyik szerzőjének is - egy bájos, inkább magas, mint zömök hölgynek. Aki a budapesti társaság egyik kotteria-sarkának csillaga volt. A *fényesszemű*, ez volt a neve a férfivilágban; mert az a szem... ó, az a szempár mindig villogott. Nem volt annak nyugta sohasem. Folytonosan cserkészett. S akit egy villantása ért, nem is felejtette el sohasem. Így járt Déday Kálmán is, az ismert író és világfi.

Lakmé-nek egyik fölvonásközében történt az eset az Operaház cukrászatában. Rajzott a közönség, fogyasztva a sonkás és kaviáros kenyérbéket és Sándor Erzsit dicsérve, a páratlan Lakmét!

A cukrászat végeladás jegyében állt. Már csak egyetlen egy szardiniás kenyér szerénykedik az egyik tányéron.

Ezt szemelte ki magának Déday. Utána nyul... de ugyanakkor egy másik kéz is el akarja kapni... egy fehérkeztyüs, keskeny, pici kéz...

Déday udvariasan visszavonja kezét...

- Tessék!

Az áldozat elfogadtatik egy hálás tekintet kíséretében. Terringettét! Ki lehet az, aki így tud nézni?

Az utolsó fölvonásban megoldódik a rejtély. Déday észreveszi egy páholyban és szomszédja fölvilágosítja, hogy ez senki más, mint Fekete Lőrincné, született Scheiber *Romola*, egy dús-gazdag bankárnak (természetesen udvari tanácsosnak) a felesége. Szellemes asszony, művészi hajlamokkal. Ír, fest, zongorázik, énekel.

- Kár! Kár!

- Mi kár?

- Hogy férjes asszony. Ebben a cikkben nem utazom. Igen alkalmatlan.

- Inkább az özvegyi kirakatok előtt szeretsz ögyelegni.

- Ott többször olvasni e fölírást: *occasio*!

- Sajnálom... de meg fogsz vele ismerkedni!

- Hogyhogy?

- Látom... Látcsöve körülünk tévedez... Szemügyre vett... Érdekled...

- De ő nem érdekel engem...

Első felvonás.

Egy héttel rá Déday a Fekete-palota vendége volt... két hét múlva rendes látogatója... egy hónappal később barátja...

És meg fogja írni a *Romola* című dalmű szövegét a háziasszonnyal. Ők ketten adják a szöveget, Bajna Bálint írja hozzá a zenét. Bajna Bálint, a legszökébb és legpöszébb zeneszerző, évek óta keres szöveget, míg végre a szép Feketéné úgy beszélgetés közben elejtette, hogy neki volna alkalmas tárgya. Csakhogy nem tudja nyélbe ütni és megverselni.

- Arra szívesen vállalkozik akármely író - vélekedett Bajna.
- Én csak egy olyat tudok, aki alkalmas volna erre... Jeles író mindenképp.
- A nevét, méltóságos asszonyom!
- Déday!

Másnap Bajna Dédaynál járt, aki azonban visszautasította az ajánlatot, hogy ő nem foglalkozik operaszövegekkel.

Utoljára mégis csak vállalkozott, hogy is állhatott volna ellen olyan levélnek, amelyet a méltóságos asszony neki írt.

Tisztelt uram!

Sajnálattal - igazán nagy sajnálattal értesülök Bajnától, hogy *Romola* elkészítésére nem akar kezet nyújtani. Pedig mennyire örült már *Romola* (a dalmű hősnője), hogy olyan kiváló és ünnepezt író, mint Déday Kálmán, fogja földolgozni - kidolgozni. Régesrégóta vár *Romola* (az opera hősnője), hogy életet leheljen belé! Többen ajánlkoztak már evégből, de *Romola* úgy érzi, csak ön volna erre hivatva... Szerezze meg ezt az örömet, ha nem is *Romolának*, legalább Bajnának.

Déday ötször-hatszor is elolvasta ezt a levelet és szinte látta megöle kikandítani az igazi Romolának hamiskás, nevető arcát, amint elbúvik a másik Romola - az opera hősnője mögé...

Kihívás ez a levél, vagy felhívás? Felhívás - keringőre, kihívás vitézi tornajátékra? Mindenesetre gyávaság lett volna meghátrálni.

Soha Déday „tárgyhoz” nem fogott nagyobb kedvvel, mint ehhez a szöveghez. Az ő kezében az alapeszme, ahogy az udvari tanácsosnétól kapta volt, teljesen átalakult, ő méltósága Romolát (egy provencai vár úrnőjét) olyan női alaknak tervezte, akit a hős (egy provencai troubadour) reménytelenül szeret, mert az asszony, ámbár szerelmes a troubadourba, hitvesi hűségét mégsem akarja megszegni. Déday ezzel ellenkezőleg azt vitatta, hogy ha Romola a troubadourt igazán szereti, meg is kell hallgatnia.

- Az ön fölfogása, kedves Déday, nem elég eszményi, holott a troubadourok kora az eszménység korszaka volt.

- Ne higgye, méltóságos asszony! A troubadourok is emberek voltak; különben is a tárgy így vértelen, unalmas, minden drámaiság nélkül szükölködik. Holott a színpadra szenvedély kell, minél viharosabb.

Déday véleménye szerint Romolának a második felvonás végén meg kell szöknie a troubadourral...

- Megszökni... Ugyan mi jut eszébe, édes Déday!

Déday arca ragyogott a fölindulástól.

- Romola nem akar megszökni? Értem. A szegény troubadourért miért is hagyná el a fényes várat? Méltóságos asszonyom, ez nagyon ésszerű lehet, de legkevésbé sem magasztos és még kevésbé alkalmas arra, hogy zenét irjanak ilyen higgadt gondolkodásu hösnőre!

A vita hevében, tüzétől elragadtatva - Déday fölugrott.

- Méltóságos asszony, hogy végül magamat röviden kifejezzem: az igaz szerelem nem hódolhat kicsinyes tekinteteknek!

- A becsület nem kicsinyes tekintet, - felelt Romola remegő hangon, izgatottan.

Látszott rajta, hogy ő is nagyon belemerült a tárgyba.

Fekete Lőrinc és Bajna kérték őket, egyezzenek meg valahára. Már két hónap óta vitatkoznak és még az alapeszmével sem jöttek tisztába.

- Hiszen így nem kapok én sohase szöveget! - sóhajtott föl a zeneszerző.

- Szegény Bajnának igaza van! - hagyta helyben a férj.

Déday bevallotta, hogy igaza van Bajnának és méltán panaszkodhatik rá, de biztosítja, mi-helyt ő méltóságával az alapeszmére tisztába jönnek, a többi már igen gyorsan fog menni!

- Szóval, méltóságos asszony, engem is nagyon izgat ez a tárgy!... Vessünk véget!

- Kedves Déday... én a becsület, a női tisztesség álláspontjától nem tágíthatok. Romolában és a troubadourban olyan szerelmes párt képzeltem, akik a földi szenvedélyeken felül állanak!

Romola halvány volt és ajka remegett, mikor ezeket mondta. Dédayt mégse győzhette meg.

- Minden kicsinyes, mikor az örökegy szenvedély végigsöpör rajtuk. A troubadour úgy imádja Romolát, hogy a költői igazsággal ellenkeznek, ha ennyi hűség meg nem jutalmaztatnék. Gondolja meg, méltóságos asszony, gondolja meg.

Déday mélyen, igen mélyen meghajtotta magát és eltávozott.

Második felvonás.

Három hét óta nem lépte át Déday a Fekete-palota küszöbét. Bajna Bálint kétségbe volt esve. A zenei gondolatok majd szétvetik a fejét, minden pillanatban leülhetne és belefoghathatna... de nincs szövege.

- Kedves Kálmán, legalább az első fölvonást csináljátok meg, - esdekelt szívszakgatólag. - A katasztrófa a második felvonásban következik el; arra nézve majd megegyeztek.

- Sajnálom, Bálint... szindarabban logika van, ott minden összefügg. S már az első felvonásban kell a másodikat előkészíteni.

Déday nem is ment el addig Feketéékhez, amíg a férj maga - úgyszólván erőszakkal - nem vitte vissza! Mert Fekete utóvégre is megsokalta ezt az örökös vitatkozást elméleti dolgokról! A fő az, hogy az opera végre valahára elkészüljön és szegény Bajna belekezdhesen. Rászánta hát magát a látogatásra.

- Majd én megkérlelem azt a szörnyü embert!

Romola sehogyse akarta megengedni.

- Lőrinc... tiltakozom...

- Romola, te ahhoz nem értesz! Bízd rám, majd én rendbe hozom ügyeteket... Nevetség! Ilyen csekélységen ne akadjon fenn a munka! Hogy Romola bukik-e vagy sem! He-he-he! Inkább bukják szegény asszony! Nem első hősnő, aki az operában elbukott.

Déday se részesítette Feketét valami előzékeny fogadásban.

- Céltalan volna újra alkalmatlankodnom, ha ő méltósága előbbi álláspontjához ragaszkodik. Én csakis abban az esetben hinném célszerűnek a társas munkálkodás elkezdését, ha ő méltósága, tisztelt nőd nézeteiben változás állott volna be.

Fekete megnyugtatta.

- Elvállalom... majd rá veszem!

- Te veszed rá?

- Rajtam a sor megmagyarázni neki, hogy ő nem kockáztatja hírnevét, ha mint író kissé szabadabb fölfogást mutat. Ez nem tartozik senkire, csak a férjre. Másnak nincs beleszólása s ha a férj megengedi... kinek mi köze hozzá.

Déday ezek után a biztosítások után nagynehezen ráállt, de csakis mint utolsó próbára. Még egyszer együttes erővel megkísérlik ő méltósága nézeteit megváltoztatni. Ha sikerül, jó, ha nem, Déday többé nem erőlteti az ügyet.

Aznap este négyen ültek együtt Feketééknél egy csésze tea mellett. Romola még mindig ellenkezik. A férj ostromolja: - Édesem, megbocsáss, esetek már túl ezen az operán. Mióta vele foglalkozol, nincs nyugtod...

- Lőrinc, ne túlozz!

- Nincs... nincs! Izgatott vagy és ideges... Nem tudsz aludni...

- Miket beszélsz!

- Sohse rösteld! - világosítja föl Fekete. - Minden szerző úgy van vele, ha egy tárgy izgatja, nyugalma nem áll helyre, amíg ki nem dolgozta, ugy-e Kálmán?

Déday megerősítette, hogy csakugyan a szerzőket a tárgy izgatni szokta és nyugalma nem áll helyre, amíg ki nem dolgozták!

- Fejezzétek hát be az én kedvemért! - szól a férj.

- Meg az enyémért, - könyörög a zeneszerző.

Romola belátta, hogy az együttes ostromnak alig tud ellenállani... Egészen kétségbe volt esve.

- Urak... urak... hát adjanak tanácsot, hogy lehessen ezt a tárgyat tisztességesen megoldani? Értem azt, hogy egy tisztességes urinő a nevét, mint szerzőtárs odaadhassa.

Bajna azonnal szolgált jó tanáccsal. Haljon meg a férj s az ifju pár keljen össze annak rendje és módja szerint.

Déday ezt a befejezést ósdinak találta. A mai kor érdekesebb, elmésebb megoldást kíván. Neki volna egy ötlete.

- Halljuk, halljuk! - hangzik mindenfelől.

- Miért játszszék Romola a középkorban; miért ne csinálhatnánk belőle modern dalművet?

Az eszme visszhangra talál.

Bajna csupa láng.

- Igen, igen! Adjatok polgári szöveget! Elég volt a jelmezből! - kiált föl lelkesülten.

- Csakhogy akkor a szereplőket, főleg a hősnőt teljesen át kell változtatni. Egy mai hölgy másképpen gondolkodik, mint a középkori gondolkodott, - folytatja Déday. - A megalkuvások mai korszakában se Romolának, se a troubadournak, de még a férjnek sem kell meghalnia. Megélhetnek mindhárman nyugodtan és békésen, mert az újkor fölfogása megbocsát, ha a külszín megóvatik.

- Tovább... tovább!... hadd lássuk, mi fog ebből kisülni, - kiáltott föl Romola lángoló arccal. - Szeretném hallani azt a jelenetet, melyben a troubadour megfelelő ajánlatot tesz.

Déday rögtön kielégítette várakozását.

- Én ezt a jelenetet körülbelül így vázolnám. A troubadour egy nagy áriában ezeket énekelné. Ó, Romola! légy okos!... Élvezhetjük boldogságunkat, ha elég óvatosak tudunk lenni, hogy a világnak port hintünk szemébe... Elrejtve a világ szemétől van egy csendes, kis hajlékom, melyben álmainkat tovább fűzhetjük...

Bajna tapsolt örömeiben! Ez a befejezés kell neki... ez... és semmi más... Milyen lírikus zenét írhatna az ifju pár szerelmi ömlengésére...

A férj is megvolt elégedve a megoldással; csak Romolát lázította az föl. Hát a világrend... meg az erkölcsi rend? Soha... soha!... ehhez a szöveghez ő a nevét nem adja soha!

A nézeteltérés nem volt áthidalható és Déday végképp búcsút mondott a háznak, hol mint írók oly érzékenyen megsértették. Az egész városban híre ment e sajátságos összekülönbözésnek és mindenki tisztelettel és hódolattal adózott Romola szigorú s a mai korban ritka fölfogásának. Fekete sajnálta ugyan, hogy szalonja ilyen kiváló alaktól elesett, de legyezte hiuságát a diadal, melyet felesége aratott.

Utójáték.

(Színhely: Egy kedves kis fészek. Bejárás a kapu alatt. Csecsebecsék és bársonybutor.)

- Drága Romolám, boldog vagy?

- Nagyon, nagyon.

- Ugy-e, a polgári megoldás mégis csak a legjobb?

- Mindenesetre, kedves Kálmán.

- Szegény Bajna... ha tudná, miért nem készült el az opera?

(Apoteozis. A magasból angyalkák ereszkednek le és rózsát hintenek az ifju pár elé. Görög-tűz. A függöny túlvilági zene mellett lassan legördül.)